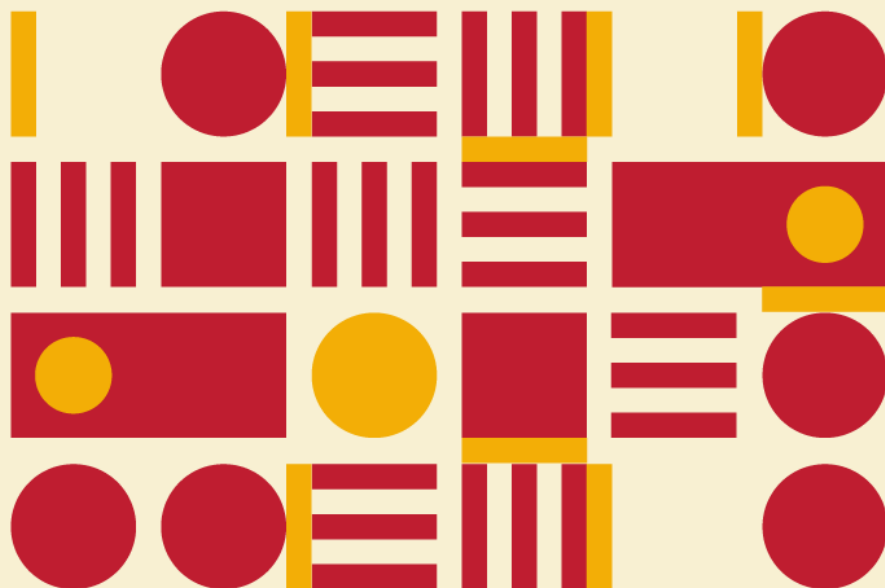

Barrierer for opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge

Fokusgrupper med fagpersoner

*Barrierer for opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge
– Fokusgrupper med fagpersoner*

© VIVE og forfatterne, 2026

e-ISBN: 978-87-7582-628-5

Projekt: 303212

Rapporten er udarbejdet af VIVE for Social- og Boligstyrelsen

Finansiering: Social- og Boligstyrelsen

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

VIVE støtter FN's verdensmål og angiver her, hvilket eller hvilke verdensmål der knytter sig til publikationen.

Forord

Psykisk vold mod børn og unge er et alvorligt problem med vidtrækkende konsekvenser på både kort og langt sigt. Med straffelovens § 243 blev psykisk vold mod børn og unge kriminaliseret i 2019, men på trods af den skærpede lovgivning og en stigende faglig opmærksomhed er psykisk vold mod børn og unge fortsat underbelyst.

Både eksisterende statistik og erfaringer fra praksis peger på, at der tilsyneladende er barrierer til stede i arbejdet med at opspore og håndtere denne form for vold. Via fokusgrupper med fagpersoner undersøger denne rapport, hvordan psykisk vold forstås, genkendes og håndteres i de faglige sammenhænge, hvor børn og unge mødes i hverdagen, og hvordan psykisk vold kan være vanskelig at opspore og håndtere.

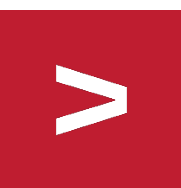
Undersøgelsen af gennemført af seniorforsker Lars Fynbo (projektleder), seniorforsker Sofie Henze-Pedersen, analytiker Anna Lange Valentin Rasmussen, og studentermedhjælper Camilla Storgaard og praktikant Christian Fischer Krarup.

Rapporten har været i eksternt review og er efterfølgende revideret.

Undersøgelsen er bestilt og finansieret af Social- og Boligstyrelsen, VISO.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef
for VIVE Sociale forhold og Arbejdsmarked

Indholdsfortegnelse

Hovedresultater	6
Afrapportering	9
1 Indledning og formål	10
1.1 Formål	11
1.2 Fagpersoners rolle i opsporing og håndtering af psykisk vold	12
1.3 Definitioner og lovgivning	15
1.4 Læsevejledning	17
2 Definition og faglige forståelser	18
2.1 Uklarhed om "gentagelse" i definitionen	19
2.2 Gråzoner til andre problematikker	20
2.3 Omsætning af definitionen til opsporing i praksis	22
2.4 Tværfaglige forståelser og rammer	24
2.5 Afrunding	25
3 Opsporing af psykisk vold i praksis	27
3.1 Psykisk vold som genstand for tvivl og usikkerhed i det daglige opsporingsarbejde	28
3.2 Tidslighed og tærskler i opsporingen af psykisk vold	31
3.3 Relation til forældre ved bekymring om psykisk vold	33
3.4 Afrunding	35
4 Håndtering af sager om psykisk vold	37
4.1 Det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde	38
4.2 Samarbejdet med forældre og inddragelse af børn og unge	43
4.3 Afrunding	49
5 Konklusion	51
5.1 Psykisk vold er vanskelig at omsætte fra definition til opsporing i praksis	51
5.2 Opsporing af psykisk vold afhænger af, at mønstre bliver synlige over tid	52

5.3	Opsporing og håndtering af psykisk vold er afhængig af samspillet mellem aktører	52
5.4	Børns muligheder for at forstå og fortælle om volden har betydning for hele opsporings- og håndteringsforløbet	53
5.5	Barriererne hænger sammen og kan forstærke hinanden	54
	Dokumentation	55
6	Metode	56
6.1	Rekruttering og interviewdeltagere	56
6.2	Fokusgruppemetoden	58
6.3	Sammensætning af fokusgrupper	58
6.4	Fokusgruppernes forløb og indhold	59
	Litteratur	62
	Bilag 1 Handout og cases	64
	Deklaration om brug af AI	68

Hovedresultater

I 2019 blev psykisk vold kriminaliseret, men på trods heraf er psykisk vold fortsat underrepræsenteret i både politianmeldelser og domfældelser. Dette står i kontrast til forskning, der peger på, at psykisk vold er en udbredt overgrebsform. Der er derfor behov for mere viden om, hvilke forhold der kan vanskeliggøre, at psykisk vold mod børn og unge opspores og håndteres i praksis.

Denne rapport identificerer barrierer, som fagpersoner på dagtilbuds-, skole- og myndighedsområdet samt i børnehusene oplever i arbejdet med at opspore og håndtere psykisk vold mod børn og unge. Rapporten bidrager dermed med viden om de udfordringer, der kan opstå fra den første bekymring om et barn eller en ung til den videre tværfaglige og tværsektorielle håndtering af sagen.

Undersøgelsen peger samlet på, at fagpersoner kan møde en række barrierer, som kan gøre det vanskeligt at opspore og håndtere psykisk vold i praksis. På tværs af analysen træder følgende gennemgående forhold særligt frem.

- Psykisk vold er vanskelig at omsætte fra definition til opsporing i praksis
- Opsporing af psykisk vold afhænger af, at mønstre bliver synlige over tid
- Opsporing og håndtering af psykisk vold er afhængig af samspillet mellem aktører
- Børns muligheder for at forstå og fortælle om volden har betydning for hele opsporings- og håndteringsforløbet
- Barriererne hænger sammen og kan forstærke hinanden.

Psykisk vold er vanskelig at omsætte fra definition til opsporing i praksis

Selvom fagpersonerne overordnet oplever, at definitionen af psykisk vold beskriver relevante forhold, viser undersøgelsen, at det kan være vanskeligt at omsætte definitionen til vurderinger af konkrete situationer og observationer i praksis. Psykisk vold kommer ofte til udtryk gennem diffuse og indirekte tegn og observationer, der kræver faglig fortolkning. Derudover kan forskellige faglige perspektiver og forståelser skabe variation i vurderingen af, hvornår der er tale om psykisk vold, hvilket kan betyde, at psykisk vold ikke altid tydeliggøres i underretninger eller først identi-

ceres senere i sagsforløbet. Dette kan vanskeliggøre den tidlige opsporing og den videre håndtering.

Opsporing af psykisk vold afhænger af, at mønstre bliver synlige over tid

Psykisk vold identificeres sjældent på baggrund af enkeltstående observationer, men gennem gentagne mønstre, der gradvist bliver synlige over tid. Det betyder, at fagpersoner må sammenholde observationer, udsagn og viden om barnets situation for at kunne vurdere, om der er tale om psykisk vold. Dermed adskiller psykisk vold sig fra andre overgrebsformer, hvor en enkelt hændelse i højere grad kan udgøre grundlag for en bekymring og videre handling.

Samtidig peger undersøgelsen på, at viden om barnet ofte opbygges på tværs af fagpersoner og organisatoriske sammenhænge. Nye oplysninger kan derfor ændre forståelsen af en tidligere bekymring, så den først senere fremstår som psykisk vold. Den tidlige og tværgående karakter af arbejdet betyder således, at psykisk vold ofte først bliver tydelig, når forskellige oplysninger sammenstilles og fortolkes på tværs af fagpersoner og sektorer.

Opsporing og håndtering af psykisk vold er afhængig af samspillet mellem aktører

Opsporing og håndtering af psykisk vold afhænger af samspillet mellem flere aktører på tværs af det samlede system – fra fagpersoner i dagtilbud og skoler til myndighedsområdet, politi og børnehuse. Undersøgelsen peger på, at barriererne ikke alene opstår i de enkelte fagpersoners arbejde, men også i overgange mellem aktører, hvor viden og vurderinger skal bevæge sig på tværs.

Viden om barnet opstår og udvikles i forskellige dele af systemet, hvor fagpersoner gennem deres forskellige roller og kontakt med barnet bidrager med forskellige oplysninger. Det samlede billede af barnets situation opbygges derfor gradvist gennem observationer, underretninger og den videre sagsbehandling. Når bekymringer ikke tydeliggøres, eller når viden ikke deles tilstrækkeligt på tværs, kan det skabe usikkerhed om sagens forståelse og arbejdet med barnet og familien. Samtidig kan hensynet til forældresamarbejdet påvirke, hvordan og hvornår bekymringer formuleres og omsættes til handling.

Børns muligheder for at forstå og fortælle om volden har betydning for hele opsporings- og håndteringsforløbet

Psykisk vold kan være vanskelig for børn og unge at genkende og sætte ord på, fordi de ikke nødvendigvis har et sprog for de handlinger og relationelle mønstre, de oplever, og fordi volden over tid kan fremstå normaliseret. Samtidig kan bekymring for konsekvenserne af at fortælle om volden gøre det vanskeligt for børn og unge at dele deres oplevelser. Dette kan begrænse mulighederne for at afdække og forstå sager om psykisk vold gennem både opsporings- og håndteringsforløbet.

Barriererne hænger sammen og kan forstærke hinanden

Fakta om undersøgelsen

Undersøgelsen er baseret på ni fokusgruppeinterviews med fagpersoner fra dagtilbud, skoler, myndighedsområdet og de danske børnehuse:

- Frontpersonale i daginstitutioner (1)
- Pædagogiske ledere af daginstitutioner (2)
- Skolelærere (1)
- Skoleledere (2)
- Kommunale børne- og ungerådgivere (2)
- Børnehuse (1).

Derudover er der gennemført to enkeltinterviews med ledere af kommunale myndighedsafdelinger på børne- og ungeområdet:

- Ledere af kommunale myndighedsafdelinger (2).

De identificerede barrierer står ikke alene, men hænger ofte sammen og kan forstærke hinanden gennem hele opsporings- og håndteringsprocessen – fra den første bekymring til den tværfaglige og tværsektorielle håndtering af sager om psykisk vold mod børn og unge. Samlet peger analysen på, at usikkerhed i forståelsen af psykisk vold og vanskeligheder ved at omsætte definitionen til praksis, kravet om at identificere gentagne mønstre over tid samt udfordringer i vidensdeling og samarbejde på tværs af aktører til sammen kan gøre opsporing og håndtering af psykisk vold særligt kompleks i praksis.

> **Afrapportering**

1 Indledning og formål

I Danmark har der i mange år været betydelig opmærksomhed rettet mod børn og unge, der udsættes for fysisk vold eller seksuelle overgreb, mens psykisk vold mod børn og unge først i de seneste år har fået mere opmærksomhed (Ottosen et al., 2020). I 2019 blev psykisk vold strafbart, herunder også psykisk vold rettet mod børn og unge under 18 år. På trods af den øgede opmærksomhed og ny lovgivning er psykisk vold mod børn og unge fortsat underbelyst i både politianmeldelser og domsfældelser (Social- og Boligstyrelsen, 2024).

Ifølge Social- og Boligstyrelsens (2025) seneste årsstatistik fra de danske børnehuse udgjorde sager, der udelukkende omhandler psykisk vold mod børn og unge, 5 pct. af de i alt 3.119 børnehusforløb i 2024. Til sammenligning vedrører 45 pct. af forløbene udelukkende fysisk vold, mens 22 pct. af forløbene udgøres af sager, hvor der både er psykisk og fysisk vold (Social- og Boligstyrelsen, 2025). Sammenholdt med forskning i omfanget af psykisk vold mod børn og unge peger tallene på en skævhed, idet omfangsundersøgelser viser, at psykisk vold er en udbredt form for overgreb mod børn og unge.

Nyere skandinaviske tværsnitsundersøgelser, som VIVE har gennemgået i en rapport om psykisk vold mod børn i hjemmet, viser, at mellem 5,2-11 pct. af børn og unge har oplevet psykisk vold (Ottosen et al., 2020). Til sammenligning har 3-7 pct. oplevet gentagent fysisk vold, mens 1,7-11 pct. har været udsat for grov fysisk vold. Derudover viser skandinaviske omfangsundersøgelser, at 3-12,5 pct. af børn og unge har oplevet vold mellem deres forældre (Ottosen et al., 2020). Selvom omfanget varierer, tyder tallene på, at psykisk vold rettet direkte mod børn og unge og børn og unges overværelse af vold i hjemmet forekommer oftere end fysisk vold.

Den seneste omfangsundersøgelse af vold mod børn i Danmark, som Børns Vilkår har lavet, viste, at 17 pct. af elever i 8. klasse havde været udsat for psykisk vold i hjemmet (Børns Vilkår, 2025). Derudover viser statistik fra de danske krisecentre, at psykisk vold er den mest udbredte voldsform mod børn, der flytter på krisecenter. Ifølge krisecentrenes statistik har 62 pct. af børnene på krisecenter været udsat for psykisk vold og 25 pct. for fysisk vold (LOKK, 2020).

Tidligere forskning på området vidner således om, at psykisk vold mod børn og unge er en relativt udbredt voldsform, og når statistikken fra børnehuse viser, at fysisk vold ligger til grund for hovedparten af sagerne, peger det således på, at der er behov for en undersøgelse af barrierer for opsporing af psykisk vold mod børn og unge.

1.1 Formål

Undersøgelsens formål er at identificere barrierer for opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge blandt fagpersoner på dagtilbuds-, skole- og myndighedsområdet. Barriererne belyses gennem fokusgruppeinterviews med fagpersoner fra dagtilbud, skoler, myndighedsområdet og de danske børnehuse. Fokusgrupperne er tematisk struktureret på baggrund af tre forskningsspørgsmål:

1. Hvilke barrierer oplever fagpersoner i forhold til at reagere på en bekymring eller mistanke om psykisk vold mod børn og unge?
2. Hvilke barrierer oplever fagpersoner i arbejdet med at opspore og håndtere sager om psykisk vold mod børn og unge?
3. Hvilke institutionelle barrierer oplever fagpersoner for håndteringen af psykisk vold mod børn og unge?

Undersøgelsen skal bidrage med viden om barrierer for opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge, som kan danne grundlag for Social- og Boligstyrelsens efterfølgende arbejde med at udarbejde et handleanvisende materiale målrettet fagpersoner.

1.1.1 Den anvendte terminologi i rapporten

I rapporten har vi anvendt Social- og Boligstyrelsens definition af psykisk vold i nære relationer. Definitionen omhandler børn og unge, der udsættes for psykisk vold af forældre, søskende eller andre nære omsorgspersoner (Socialstyrelsen, 2022).

Definitionen er vist i Figur 1.1. Psykisk vold i nære relationer dækker i denne definition over tre kategorier: 1) psykisk vold, 2) følelsesmæssig forsømmelse, og 3) overværelse af vold (Socialstyrelsen, 2022).

Figur 1.1 Psykisk vold i nære relationer

Kilde: Socialstyrelsen (2022), s.75.

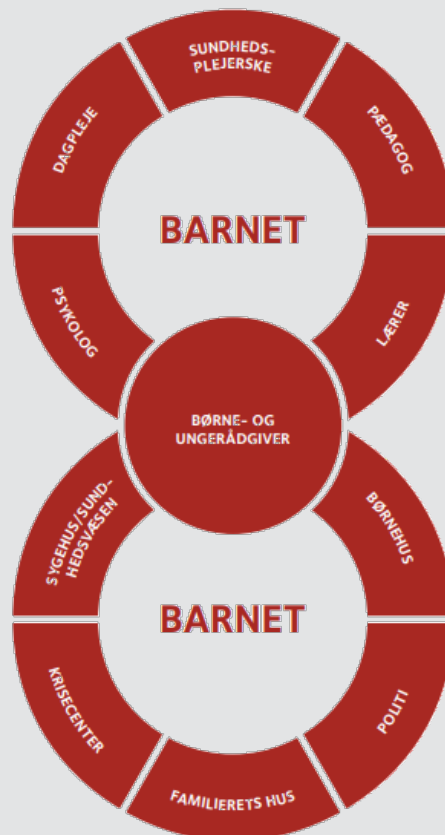
1.2 Fagpersoners rolle i opsporing og håndtering af psykisk vold

Opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge er kompleks, bl.a. fordi volden ofte foregår i det skjulte og udspiller sig i nære relationer. Børn og unge, der udsættes for vold, kan opleve skyldfølelse og skam, ligesom volden ofte har en kontrollerende og manipulerende karakter, der kan vanskeliggøre erkendelse og italesættelse af volden. Samtidig er psykisk vold et komplekst begreb, der både indgår i retlige og socialfaglige forståelser (Korsgaard, 2024; Christoffersen, 2021; Henze-Pedersen & Mikuta, 2024; Ottosen et al., 2019).

På den baggrund stiller opsporing og håndtering særligt krav til de fagpersoner, der arbejder med at opspore og håndtere overgreb mod børn og unge, herunder psykisk vold. Det forudsætter, at de har faglig viden om psykisk vold – hvad der karakteriserer denne overgrebsform, og hvordan den udfolder sig – samt om de udfordringer, der er forbundet med at identificere fænomenet i praksis.

Opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge involverer en række forskellige fagpersoner på tværs af sektorer og fagområder. I Figur 1.2 ses et overblik over centrale fagpersoner i opsporings- og håndteringsarbejdet. Fagpersoner i barnets eller den unges hverdagsliv, såsom fagpersoner i dagtilbud, skoler og fritidstilbud, spiller en central rolle i at være opmærksomme på tegn på mistrivsel. Når der sendes en underretning, får børne- og ungerådgiveren en central rolle i sagens videre håndtering og fungerer som bindeled mellem de fagpersoner, der er tæt på barnet i hverdagen, og andre aktører uden for kommunens børne- og ungeområde, herunder børnehuse, politi og sundhedsvæsen. Håndteringen af sager om psykisk vold foregår således i et tværfagligt og tværsektorielt samarbejde, hvor flere fagpersoner bidrager med forskellige perspektiver og opgaver i arbejdet med at beskytte og støtte barnet eller den unge.

Figur 1.2 Centrale fagpersoner i arbejdet med at opspore og håndtere psykisk vold mod børn og unge

Kilde: Social- og Boligstyrelsen (2025), s.53.

Fagpersoner fra dagtilbuds- og skoleområdet møder børn og unge i hverdagen, og spiller en vigtig rolle i opsporingen af psykisk vold, jf. fagpersoners skærpede underretningspligt (barnets lov § 133). Opsporing af psykisk vold bygger både på observationer af barnets adfærd og trivsel, forældrenes adfærd og samspillet mellem barn og forældre. Bekymringer kan opstå gennem ændringer i barnets adfærd, men også gennem måden, forældre interagerer med barnet på, ligesom konkrete episoder eller udtalelser fra barnet kan vække bekymring. Derudover er det væsentligt, at opsporing også foregår via selve etableringen af et tillidsfuldt rum, hvor børn og unge oplever at få mulighed for at betro sig om vold i hjemmet (Henze-Pedersen & Mikuta, 2024). Opsporing er således ofte en proces, der over tid foregår som et samspil mellem observationer, samtaler og samvær – fremfor udelukkende en iagttagelse af præcise tegn eller reaktioner hos barnet.

Opsporing af psykisk vold foregår i praksis ofte uden direkte adgang til familiens privatsfære og bygger derfor i høj grad på fagpersoners observationer i barnets hverdagsarenaer, såsom dagtilbud og skole. Det betyder, at fagpersoner må identificere og fortolke tegn og adfærd, som kan være uklare og vanskelige at afgrænse. Socialstyrelsen (2022) beskriver i *Den professionelle tvivl* både mulige fremtrædelsesformer for psykisk vold og en række tegn, som fagpersoner kan være opmærksomme på i deres praksis, men understreger samtidig, at den forskningsmæssige viden om specifikke tegn på psykisk vold fortsat er begrænset (Socialstyrelsen, 2022, s. 82). *Lev uden vold* peger ligeledes på, at der ikke findes entydige tegn, og at børns reaktioner kan variere betydeligt (Keller, et al., 2024, s. 18). Derfor bliver fagpersoners opsporingsarbejde ofte et spørgsmål om fortolkning og vurderinger af observationer, hvor både barnets adfærd, udsagn og samspillet mellem barn og forældre kan indgå som mulige indikatorer, uden at disse i sig selv er entydige tegn på psykisk vold.

På baggrund af bekymring, mistanke eller viden om vold er fagpersoner forpligtet til at reagere og foretage en underretning til de sociale myndigheder (Social- og Boligstyrelsen, 2025). Det indebærer, at den primære forpligtelse for medarbejdere og ledere i eksempelvis dagtilbud og skoler er at udarbejde og indsende underretninger, hvis de bliver bekymrede på børns eller en ungs vegne.

Når der er lavet en underretning, varetages den videre håndtering af børne- og ungerådgivere fra de kommunale myndighedsafdelinger, som er underlagt en lovgivningsmæssig ramme for håndtering af underretninger om overgreb mod børn. De fungerer bl.a. som bindeled mellem barnet og de forskellige fagpersoner, der indgår i sagens håndtering (Social- og Boligstyrelsen, 2025).

Ifølge barnets lov er kommunerne forpligtet til at inddrage et børnehus som led i den børnefaglige undersøgelse, når der foreligger viden eller begrundet mistanke om voldelige eller seksuelle overgreb mod et barn eller en ung under 18 år, og når

der er behov for tværsektorielt samarbejde (fx med politi eller sundhedsvæsenet) (barnets lov § 20). Det betyder, at kommunen *skal* bruge børnehuset, hvis der er lavet en politianmeldelse, mens kommunen *kan* bruge børnehuset ved drøftelser med politiet. Børnehusene spiller en central rolle i koordineringen af forløb, hvor der er mistanke om eller viden om vold. Derudover har børnehusene til opgave at udrede barnet og dets behov for støtte (fx traumefokuseret kognitiv terapi (TF-CBT)) samt hjælpe og støtte barnet (fx i forbindelse med videoafhøring).

I denne undersøgelse har vi interviewet fagpersoner, der fra forskellige vinkler er vigtige aktører i opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge. Vi har afholdt i alt ni fokusgrupper med frontpersonale og ledere i dagtilbud og skoler og fagpersoner fra myndighedsområdet. Vi har også afholdt en fokusgruppe med fagpersoner fra fire af de regionale børnehuse. Endeligt har vi gennemført to semi-strukturerede interviews med ledere fra kommunernes børne- og ungeområde.¹

Ud over de faggrupper, der er repræsenteret i denne undersøgelse, indgår også andre aktører i sager vedrørende overgreb mod børn og unge. Det gælder særligt politiet, som forholder sig til strafferetlige aspekter i sager om psykisk vold (herunder til en eventuel bevisførelse), og sygehusvæsenet, der kan blive inddraget med henblik på at undersøge og dokumentere barnets eller den unges tilstand (Socialstyrelsen, 2020). Inden for undersøgelsens rammer har det imidlertid ikke været muligt også at inddrage fx politi eller sygehusvæsen.

1.3 Definitioner og lovgivning

I undersøgelsen har vi anvendt Social- og Boligstyrelsens definition af psykisk vold (se også afsnit 1.1.1), som omfatter forskellige måder, hvorpå en person gennem gentagne handlinger kan påføre et barn skade, eksempelvis ved at afvise, nedgøre eller isolere barnet:

Et gentaget mønster af handlinger eller hændelser, hvori forælderen eller den primære omsorgsgiver formidler til barnet, at det fx er værdiløst, mislykket, utilstrækkeligt, uelsket eller uønsket. Psykisk vold kan komme til udtryk gennem verbale og ikke-verbale handlinger, der afviser og nedgør barnet; der udnytter og opfordrer til asocial adfærd; der truer og skræmmer det; eller ved at isolere barnet, så det frarøves muligheden for at få sit behov for samspil med andre opfyldt. Den psykiske vold kan være begået af personer i barnets hjem eller af fagpersoner eller frivillige, i hvis

¹ Den oprindelige plan var at afholde fokusgrupper med ledere fra myndighedsafdelinger. Dette var dog ikke muligt. Derfor valgte vi i stedet at gennemføre to semistrukturerede forskningsinterview med to kommunale ledere på børne- ungeområdet fra henholdsvis Region Syddanmark og Region Sjælland.

varetægt barnet befinder sig. Psykisk vold er ødelæggende for, eller forhindrer udviklingen af et positivt selvbillede hos barnet, og bringer dets udvikling og sundhed i fare. (Social- og Boligstyrelsen, SISO)

Ifølge Social- og Boligstyrelsens definition kan psykisk vold både udspringe af forældres særlige motiver om at påvirke børn og unges dømmekraft eller begrænse deres frihed, som det eksempelvis ses i tilfælde af æres²elateret vold og negativ social kontrol, og den kan være uagtsom og umotiveret, hvis den er et produkt af afmagt og håbløshed hos forældrene og kommer til udtryk som følelsesmæssig forsømmelse [*neglect*]. I *Den professionelle tvivl* fremgår det, at "psykisk vold samt overværelse af vold forstås som aktiv vold" og "forsømmelse opfattes som passiv vold" (Socialstyrelsen, 2022, s. 77). Social- og Boligstyrelsen fremhæver således, at psykisk vold mod børn og unge også kan bestå i overværelse af vold.

Ifølge straffelovens § 243 er der tale om psykisk vold, når et barn udsættes for gentaget nedværdigende behandling fra en primær omsorgsperson, som har til hensigt eller er egnet til at kontrollere eller styre barnets frihed:

Den, som tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytning til husstanden, og som gentagne gange over en periode udsætter den anden for groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd, der er egnet til utilbørligt at styre den anden, herunder ved udøvelse af negativ social kontrol, straffes for psykisk vold med bøde eller fængsel indtil 3 år. (Straffeloven § 243)

Den strafferetlige definition af psykisk vold omfatter psykisk vold, der finder sted i hjemmet eller andre private rammer og udøves af nære relationer.

De socialfaglige og den strafferetlige definition deler en grundlæggende forståelse af psykisk vold som et fænomen, der udøves gennem gentagne handlinger og indebærer en krænkende adfærd, som medfører skade på barnet eller den unge. Forskellene knytter sig især til definitionernes rækkevidde og formål. Den strafferetlige definition er afgrænset med henblik på juridisk sanktionering, mens de socialfaglige definitioner har et bredere og mere praksisorienteret sigte med henblik på at understøtte opsporing af psykisk vold og sikre hjælp og støtte.

² <https://www.sbst.dk/boern/vold-og-seksuelle-overgreb/siso-videnscenter>

1.4 Læsevejledning

Rapporten er opbygget omkring tre analysekapitler, der belyser barrierer i relation til hhv. definition, opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge. Selvom rapporten er struktureret omkring definition, opsporing og håndtering, viser analysen, at barriererne ofte går på tværs af disse områder. Flere af de forhold, der identificeres i ét kapitel, genfindes derfor i andre dele af processen og kan påvirke hinanden gensidigt.

Kapitel 2 omhandler barrierer relateret til definitionen og forståelsen af psykisk vold som fænomen, hvor fokus således er på, hvordan psykisk vold defineres og begrebsliggøres.

Kapitel 3 retter fokus mod opsporingen af psykisk vold og undersøger de barrierer, der kan have betydning for fagpersoners muligheder for at identificere psykisk vold i det daglige arbejde med børn, unge og familier.

Kapitel 4 omhandler håndteringen af sager om psykisk vold og belyser barrierer i det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde samt i samarbejdet med forældre og inddragelsen af børn og unge.

Kapitel 5 udgør konklusionen, hvor de centrale resultater fra de tre analysekapitler samles og diskuteres på tværs af rapportens analyser.

Igennem alle kapitler fokuseres på *barrierer* for opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge. Rapportens metodegrundlag og empiriske fremgangsmåde er beskrevet i kapitel 6.

2 Definition og faglige forståelser

Definitionen af psykisk vold er vigtig, fordi den udgør et fælles fagligt grundlag for forståelsen af psykisk vold mod børn og unge. Psykisk vold er samtidig et komplekst fænomen, som kan komme til udtryk gennem både verbale og nonverbale handlinger, der eksempelvis afviser, nedgør eller truer barnet eller den unge. Derudover kan det være vanskeligt at drage skarpe grænser mellem uhensigtsmæssige opdragelsesformer og forældreadfærd på den ene side og psykisk vold på den anden (Otto-
sen et al., 2020). Komplexiteten i voldens karakteristika kan derfor gøre det vanskeligt for fagpersoner i praksis at vurdere, hvornår en forælders adfærd over for et barn eller en ung har karakter af psykisk vold.

Definitionen har derfor været et centralt tema i fokusgruppeinterviewene. I interviewene blev fagpersonerne præsenteret for Social- og Boligstyrelsens definition på psykisk vold (se Boks 2.1). Denne afgrænsning gav mulighed for at undersøge fagpersonernes forståelser af psykisk vold og samtidig drøfte grænsefladerne til andre nært beslægtede problematikker. Det skabte grundlag for refleksioner over tvivlstilfælde, overlap og afgrænsninger i praksis.

På baggrund af drøftelserne pegede fagpersonerne på fire centrale områder, hvor der kan opstå barrierer i relation til definitionen:

- **Uklarhed om "gentagelse" i definitionen:** Uklarhed om, hvornår enkeltstående hændelser udgør et mønster af psykisk vold, vanskeliggør fagpersonernes vurdering af sagerne.
- **Gråzoner til andre problematikker:** Uklar afgrænsning mellem psykisk vold og andre omsorgs- og opdragelsesrelaterede problematikker kan skabe usikkerhed i sagsvurderingen.
- **Omsætning af definitionen til opsporing i praksis:** Vanskeligheder ved at omsætte definitionen til praksis kan gøre det vanskeligt at identificere og genkende psykisk vold i det daglige arbejde.
- **Tværfaglige forståelser og rammer:** Forskellige faglige, organisatoriske og juridiske rammer kan skabe variation i forståelsen og sproget om psykisk vold, hvilket kan udfordre den fælles problemforståelse i samarbejdet.

Kapitlet fokuserer på barrierer knyttet til fagpersoners forståelse og fortolkning af definitionen af psykisk vold. Fokus er derfor særligt rettet mod, hvordan fagper-

sonerne forstår definitionens indhold og forholder sig til de uklarheder, som de knytter til den.

Boks 2.1 Definition af psykisk vold, som er anvendt i fokusgruppe-interviewene

Psykisk vold i nære relationer er et gentaget mønster af handlinger eller hændelser, hvori forælderen eller den primære omsorgsgiver formidler til barnet, at det fx er værdiløst, mislykket, utilstrækkeligt, uelsket eller uønsket. Psykisk vold kan komme til udtryk gennem verbale og ikke-verbale handlinger, der afviser og nedgør barnet; der udnytter og opfordrer til asocial adfærd; der truer og skræmmer det; eller ved at isolere barnet, så det frarøves muligheden for at få sit behov for samspil med andre opfyldt. Den psykiske vold kan være begået af personer i barnets hjem eller af fagpersoner eller frivillige, i hvis varetægt barnet befinder sig. Psykisk vold er ødelæggende for, eller forhindrer udviklingen af et positivt selvbillede hos barnet, og bringer dets udvikling og sundhed i fare.

Kilde: SISO videnscenter, <https://www.sbst.dk/boern/vold-og-seksuelle-overgreb/siso-videnscenter>

2.1 Uklarhed om "gentagelse" i definitionen

Den socialfaglige definition af psykisk vold mod børn og unge har til formål at begrebsliggøre fænomenet og tydeliggøre over for fagpersoner, hvilke karakteristika ved en forælders adfærd de skal være opmærksomme på i arbejdet med at identificere og opspore psykisk vold. Blandt de deltagende fagpersoner er der generelt enighed om, at definitionen dækker relevante forhold. Samtidig peger de på en central uklarhed i forhold til, hvornår grænsen overskrides mellem enkeltstående handlinger og et gentaget mønster af handlinger og hændelser, hvilket vanskeliggør fagpersonernes vurdering af sagerne.

På tværs af fokusgrupperne fremhæver flere af fagpersonerne særligt, at spørgsmålet om gentagelse gør definitionen diffus og skaber begrebslig uklarhed. En leder på myndighedsområdet giver eksempelvis udtryk for, at definitionen generelt er meningsfuld, men at det kan være vanskeligt at vurdere, hvornår en adfærd er alvorlig nok til at blive kategoriseret som psykisk vold.

Jeg tror definitionen, som du havde til at starte med, den er egentlig tydelig nok, men den definerer ikke: Hvor mange gange skal det ske? Eller hvor voldsomt skal det være? Jeg synes tit, det bliver sådan lidt ... Hvor er vi

hende på skalaen? Altså, kunne vi få sådan et parameter: Hvornår er det rødt, og hvornår er det orange, hvornår er det grønt? For der er jo ikke nogen forældre, der aldrig kommer til at sige et eller andet, skælde ud eller får en mental nedsmeltning på vej til børnehaven. Der er ikke nogen, der er fejlfrie. Men hvornår er det, vi synes, det er strafbart psykisk vold og noget, der skal registreres? (Leder fra en myndighedsafdeling)

I uddraget giver lederen – i lighed med flere af de øvrige fagpersoner på tværs af de forskellige faggrupper – udtryk for tvivl om, hvornår en forælders adfærd er "slem" eller "alvorlig" nok til at blive betegnet som psykisk vold. I et fokusgruppeinterview med pædagoger i en daginstitution beskrives et eksempel, hvor et barn én gang mødte i børnehaven med tynde sko i frostvejr, mens barnet resten af ugen var fornuftigt klædt på. Pædagogerne observerede imidlertid også, at barnet blev talt ned til ved afhentning, og senere fremkom oplysninger om, at barnet enkelte gange i længere perioder blev sendt på sit værelse. Eksempler som disse illustrerer de vanskeligheder, der kan være forbundet med at vurdere, hvornår grænsen mellem enkeltstående handlinger og et gentaget mønster overskrides. På tværs af fokusgrupperne efterspørger fagpersonerne derfor større klarhed over, hvordan gentagelse skal forstås og identificeres i praksis.

Fokusgrupperne peger på, at psykisk vold opleves som et komplekst og diffust fænomen. Psykisk vold kan komme til udtryk på forskellige måder og forudsætter ifølge definitionen et gentaget mønster af handlinger eller hændelser (Ottosen et al., 2020). Det er netop denne kompleksitet, fagpersonerne taler ind i, når de rejser spørgsmål om gentagelse i definitionen. Usikkerheden knytter sig særligt til afgrænsningen mellem isolerede hændelser og adfærd, der over tid fremstår som et sammenhængende mønster.

2.2 Gråzoner til andre problematikker

Fagpersoner møder i deres daglige arbejde en række forskellige problematikker i børn og unges liv, hvor psykisk vold kan være én blandt flere. Samtidig grænser psykisk vold op til andre problematikker, herunder fysisk forsømmelse, forskellige forældre- og opdragelsesstile samt kulturelle forskelle i familiers samspil, hvilket kan gøre vurderingen af, om der er tale om psykisk vold, kompleks. Disse gråzoner kan udgøre en barriere for fagpersoners mulighed for at identificere og afgrænse psykisk vold i relation til andre problematikker.

I fokusgruppeinterviewene giver flere fagpersoner udtryk for konkrete eksempler på situationer, hvor de er i tvivl om, hvorvidt der er tale om psykisk vold eller andre problematikker. Særligt grænserne mellem psykisk vold og forsømmelse nævnes i

flere af interviewene som vanskelige at skelne imellem. En fagperson fra et af børnehuse beskriver eksempelvis en sag, hvor de modtog en henvisning med mistanke om psykisk vold. Da fagpersonen satte sig ind i sagen, fremstod problematikken imidlertid i højere grad som mangelfuld omsorg i hjemmet, som vedkommende formulerer det her:

Jeg har lige fået en henvisning i den her uge om psykisk vold, hvor at jeg sad og tænkte: Jamen, hvad er psykisk vold, og hvad er omsorgssvigt? Fordi den her henvisning var meget sådan noget med, at moren lå på sofaen og var alkoholisk og drak, og de basale behov var slet ikke opfyldt. Og at hun også kunne blive vred og råbe, når hun var sur. Men jeg synes ... altså, det er svært, men for mig er det vigtigt, at man er bevidst om, hvad man gør ved sit barn. Det her lyder som en mor, der ikke kan, og kommer til i afmagt at råbe og skælde ud, og det er selvfølgelig slet ikke godt nok, men jeg læste det egentlig ikke som psykisk vold. (Fagperson i børnehus)

Vedkommende forklarer videre, at det i første omgang kan være vanskeligt at vurdere, hvad der er på spil i den enkelte familie. Andre fagpersoner fra særligt dagtilbuds- og skoleområdet beskriver andre tilfælde med tvivl om grænserne mellem psykisk vold og forsømmelse, eksempelvis i situationer, hvor børn ikke får dækket deres basale behov i hjemmet (fx mad eller hygiejne) eller møder i daginstitutionen med påklædning, der ikke er tilpasset vejret. Eksempler som disse peger på en barriere for praksis, idet det kan være vanskeligt for fagpersoner at afgrænse psykisk vold fra eksempelvis fysisk forsømmelse og dermed tydeligt identificere problematikken i deres daglige praksis.

Opdragelses- og forældrestil bliver også fremhævet på tværs af flere af faggrupperne som en gråzone i forhold til psykisk vold. Særligt fremhæves det som vanskeligt at vurdere, hvornår en bestemt opdragelsespraksis er udtryk for en uhensigtsmæssig eller hård opdragelsesstil, og hvornår den kan betragtes som psykisk vold. En leder på myndighedsområdet giver udtryk for, at definitionen af psykisk vold ikke nødvendigvis bidrager til at tydeliggøre denne grænse:

Definitionen. Det er i virkeligheden det, jeg ser som den største problematik. Altså, hvornår er noget opdragelse, og hvornår er noget en måde, som nogle har udviklet til at tale med hinanden på, og hvornår bliver det til noget, hvor – altså, hvad er psykisk vold? (Leder fra en myndighedsafdeling)

Flere af fagpersonerne på tværs af faggrupper fremhæver eksempler på forældre, der mangler kompetencer eller ressourcer, eller som selv er vokset op med forsømmelse eller vold. Disse forældre ønsker ofte det bedste for deres børn, men kan

reagere uhensigtsmæssigt over for dem. I sådanne situationer kan det være vanskeligt for fagpersoner at vurdere, hvornår denne adfærd overskrider grænsen og kan betragtes som psykisk vold.

Alle fokusgrupperne peger på, at det i praksis kan være vanskeligt at skelne mellem, hvornår en forælders eller omsorgspersons adfærd udgør psykisk vold, og hvornår der er tale om andre problematikker. Samtidig grænser psykisk vold op til opdragelsesformer og forældrestile, da det bl.a. handler om måden, som forældre handler over for og taler til deres barn. Disse gråzoner kan gøre det vanskeligt at skelne mellem konstruktiv forældrepraksis, uhensigtsmæssig forældrepraksis, forskellige former for forsømmelse og psykisk vold (Ottosen et al., 2020).

2.3 Omsætning af definitionen til opsporing i praksis

Definitionen af psykisk vold mod børn og unge beskriver en række overordnede karakteristika ved volden (fx at forælderen eller den primære omsorgsgiver formidler, at barnet er værdiløst eller afviser og nedgør barnet). Selvom der er bred enighed blandt de deltagende fagpersoner om, at definitionen rummer meningsfulde aspekter, peger fokusgruppeinterviewene samtidig på, at det kan være vanskeligt at omsætte definitionen til konkrete eksempler på, hvordan psykisk vold kan træde frem i praksis, eksempelvis i en dagtilbuds- eller skolekontekst, hvilket kan gøre det vanskeligt at identificere og genkende psykisk vold i det daglige arbejde.

På tværs af fokusgrupperne giver fagpersonerne udtryk for, at omsætningen af definitionen til praksis kan være vanskelig, da psykisk vold opleves som et diffust og u håndgribeligt fænomen. I fokusgrupperne giver fagpersonerne løbende eksempler på situationer, hvor de er i tvivl om, hvorvidt det kan være udtryk for psykisk vold. Disse eksempler knytter sig særligt til, hvordan psykisk vold kan manifestere sig og komme til udtryk (fx i barnets eller forælders adfærd). En pædagogisk leder fortæller eksempelvis om et barn, som ikke vil trøstes eller vise, når det har ondt. Lederen rejser i den forbindelse spørgsmålet om, hvorvidt adfærden kan være et udtryk for, at barnet ikke er vant til at dele svære oplevelser, mødes med afvisning i omsorgen i hjemmet eller lever i et hjem, hvor bestemte følelser ikke er tilladt.

Det, flere af fagpersonerne peger på med eksempler som disse, er, at psykisk vold opleves som et komplekst fænomen, hvor der ikke findes entydige beskrivelser af, hvordan psykisk vold udfolder sig og kommer til udtryk i praksis. Dette skaber en diffused, som kan gøre det vanskeligt for fagpersoner at vurdere, hvornår tegn, reaktioner, adfærd eller karakteristika er udtryk for psykisk vold. Derfor fortæller nogle af de interviewede ledere, at de støtter deres medarbejdere i at oversætte

definitionen til konkrete hverdagssituationer. Her fortæller en pædagogisk leder fra et dagtilbud:

Når jeg skal videreformidle til mine medarbejdere, som jo er dem, der står i forreste linje, må det gerne være mere konkret. Vi [ledelsen] oplever jo også, at det kan være svært, men det er tit, når de [frontpersonale] kommer ind og fortæller om episoder, hvor vi så hjælper dem med at tolke på, hvad det er, de har hørt og set. (Pædagogisk leder)

Flere fagpersoner fremhæver, at psykisk vold ofte opleves som mere diffus og subtil sammenlignet med andre overgrebsformer, såsom fysisk vold. En leder fra en myndighedsafdeling fortæller eksempelvis, at det kan være lettere for en børne- og unge-rådgiver at forholde sig til et barns fortælling om fysisk vold, fx hvis barnet fortæller, at det har fået en lussing, fordi der er tale om en konkret og relativt entydig hændelse. Derimod, forklarer lederen, at fortællinger om psykisk vold kan være mere indirekte, fragmenterede eller "pakket ind", hvilket kan gøre det vanskeligere for fagpersoner at vurdere, om der er tale om psykisk vold. Ifølge fagpersonerne kan denne forskel gøre det vanskeligt at omsætte definitionen af psykisk vold til konkrete fremtrædelsesformer, som fagpersoner kan orientere sig efter i deres arbejde. Det beskriver en anden leder fra myndighedsområdet her:

På papiret kan man godt se, at det giver meget god mening, men i praksis for at kunne få øje på, om det er psykisk vold, eller om det er en måde at være i verden på, eller hvad skal man sige, så er du faktisk nødt til at kende familien ret godt, synes jeg, eller den relation, hvor det udspiller sig i. [...] Så jeg synes egentlig ikke, at definitionen gør os ret meget klogere. Altså, jeg synes, at man har ligesom brug for at komme tættere på familierne for at forstå, hvad der foregår. [...] Måske kunne nogle konkrete eksempler på psykisk vold være en vej frem. Altså, hvordan kunne psykisk vold se ud? Hvis du får en underretning, hvordan kunne psykisk vold så se ud i en familie? Eller hvis du er ude på en skole, hvordan kan du så helt konkret få øje på psykisk vold som lærer? Det kunne måske være brugbart med nogle eksempler – både hvor det er psykisk vold, og hvor det ikke er det. (Leder fra en myndighedsafdeling)

I flere af de øvrige fokusgrupper beskriver fagpersonerne på tværs af faggrupper situationer, hvor de har været i tvivl om, hvorvidt der var tale om psykisk vold. I den forbindelse efterspørger de konkrete og praksisnære eksempler målrettet deres specifikke arbejdsfelter. Det gælder eksempelvis, hvad de skal være opmærksomme på i samspillet mellem barn og forælder i afleverings- og afhentningssituationer, i mødet med den unge i skolen samt i samtaler mellem barnet og børne- og ungerådgivere i kommunen. Som eksempel på et hjælpsomt redskab til at identificere og beskrive psykisk vold nævner lærerne i en af fokusgrupperne en kommunal app,

som understøtter fagpersoners vurdering af observationer, der kan være tegn på psykisk eller fysisk vold.

Således peger fokusgrupperne på, at den socialfaglige definition af psykisk vold er meningsfuld, men at der ikke blot er behov for at have en fælles definition af psykisk vold, men også konkrete, praksisnære fortolkninger af definitionen, der er tilpasset de enkelte faggruppers daglige praksis og de situationer og kontekster, hvori de møder børn, unge og familier i dagligdagen.

2.4 Tværfaglige forståelser og rammer

Psykisk vold mod børn og unge er en tværfaglig problemstilling, der involverer en række forskellige faggrupper. Fagpersonernes arbejde er imidlertid forankret i forskellige organisatoriske og faglige kontekster og lovgivningsmæssige rammer, herunder barnets lov og straffeloven. Dette kan ifølge de deltagende fagpersoner, som netop repræsenterer forskellige fagområder og organisationer, medføre forskellige faglige forståelser af, hvornår adfærd, handlinger og hændelser betegnes som psykisk vold, og dermed udfordre en fælles problemforståelse i samarbejdet.

Nogle af fagpersonerne giver i fokusgrupperne udtryk for, at der mangler en fælles forståelse af begrebet psykisk vold på tværs af faggrupper. En pædagogisk leder beskriver eksempelvis:

Jeg synes, det her med definitionen er rigtig interessant, og så tænker jeg også, at noget af det, som jeg i hvert fald oplever det, er, at vi kan jo stå som pædagogisk fagpersonale og se noget som psykisk vold, og når vi så laver en underretning til familiecenteret, eller hvad det nu engang hedder, altså, kommunens sagsbehandlere, så ser de det på en anden måde, end vi gør. [...] Lige præcis det her 'gab' gør, at vi måske ikke får sendt alle de underretninger afsted, som vi i vores verden burde få sendt. (Pædagogisk leder)

Citatet illustrerer, hvordan oplevelsen af manglende fælles forståelse på tværs af faggrupper kan skabe usikkerhed, som kan påvirke underretningspraksis. Når fagpersoner i daginstitutioner er i tvivl om, hvorvidt deres forståelser og vurdering eksempelvis deles af kommunens myndighedsafdeling, kan det ifølge citatet påvirke tilbøjeligheden til at lave en underretning. Tilsvarende giver flere børne- og ungerådgivere udtryk for, at begrebet 'psykisk vold' sjældent anvendes eksplicit i underretninger fra daginstitutioner og skoler. Der peges dermed på, at forskelle i forståelse og sprogbrug på tværs af faggrupper udgør en barriere i arbejdet med at identificere psykisk vold, idet det kan føre til forskellige fortolkninger og potentielle

misforståelser (i Kapitel 3 vender vi tilbage til, hvordan denne problemstilling udfolder sig i praksis).

Samtidig nævner fagpersonerne i en af fokusgrupperne med børne- og ungerådgi-vere samt i interviewene med de to ledere fra myndighedsafdelinger, at vurderingen af, hvornår der er tale om psykisk vold, afhænger af, hvilken definitionsramme der lægges til grund for vurderingen. Forskellen mellem en socialfaglig og en strafferetlig forståelse fremhæves som et skel, der kan medføre forskellige fortolkninger. En leder på myndighedsområdet formulerer det således:

Grundlæggende, så er det vel egentlig den her definition af, hvornår er det psykisk vold i straffelovens forstand, altså, hvor meget skal der til, før det er psykisk vold? [...] Hvornår er vi for eksempel ovre i, at vi kalder det psykisk vold, og hvornår er det en engangsførseelse, at en forælder kommer til at råbe højt eller sige noget grimt i frustration? Så hvornår er det, vi skal snakke vold og politi, og hvornår er det egentlig, vi skal støtte, altså, understøtte nogle forældre, der har det svært og mangler nogle kompetencer i forhold til at gøre det hensigtsmæssigt for deres barn? (Leder fra en myndighedsafdeling)

Her tydeliggøres et skel mellem en strafferetlig og en socialfaglig problemstilling. Ifølge nogle af fagpersonerne kan denne uklarhed gøre det vanskeligt at vurdere, hvordan en sag skal kategoriseres og dermed efterfølgende håndteres. Forskelle i definition og begrebsanvendelse bliver dermed ikke alene et spørgsmål om fælles forståelse, men kan få konkrete konsekvenser for, hvordan en sag efterfølgende håndteres på tværs af myndigheder.

De forskellige fagpersoners perspektiver peger således på, at variationer i begrebsforståelse og lovgivningsmæssige udgangspunkter kan udgøre en barriere i opsporing og håndtering af psykisk vold. Manglen på et fælles sprog og en fælles referenceramme kan føre til divergerende faglige vurderinger og usikkerhed i det tværfaglige samarbejde, hvilket kan have betydning for både underretningspraksis og den måde, mistanken efterfølgende håndteres på i det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde.

2.5 Afrunding

Definitionen af psykisk vold udgør et vigtigt fælles fagligt udgangspunkt for arbejdet med at forstå, identificere og håndtere psykisk vold mod børn og unge. Samtidig peger fokusgruppeinterviewene med fagpersoner på, at psykisk vold opleves som et komplekst og diffust fænomen, hvilket gør det vanskeligt at afgrænse i

praksis. Volden kan komme til udtryk gennem forskellige former for handlinger og relationelle dynamikker, og grænserne til andre problematikker kan være vanskelige at trække. Dette kan gøre det udfordrende for fagpersoner at vurdere, hvornår en forælders adfærd over for et barn eller en ung har karakter af psykisk vold.

På tværs af fokusgrupperne peger fagpersonerne på fire centrale udfordringer i relation til definitionen. For det første skaber spørgsmålet om gentagelse usikkerhed om, hvornår enkeltstående hændelser udvikler sig til et mønster af psykisk vold. For det andet beskrives gråzoner mellem psykisk vold og andre problematikker, herunder forsømmelse, opdragelsespraksisser og uhensigtsmæssige forældrestile. For det tredje opleves det som vanskeligt at omsætte definitionen til konkrete situationer og tegn i den daglige praksis. Endelig peger fagpersonerne på, at forskellige faglige, organisatoriske og juridiske rammer kan føre til variationer i forståelsen og anvendelsen af begrebet på tværs af fagområder.

Samlet peger kapitlet på, at psykisk vold ikke alene er vanskelig at definere, men også vanskelig at afgrænse, genkende og omsætte til praksis. Denne begrebslige og faglige kompleksitet kan få betydning for, hvad fagpersoner ser efter i praksis, hvordan bekymringer udvikles, og hvornår psykisk vold identificeres og italesættes i det daglige opsporingsarbejde.

3 Opsporing af psykisk vold i praksis

Opsporing af psykisk vold handler om at identificere, når et barn eller en ung er udsat for psykisk vold i hjemmet. Det er en proces, der både kan begynde med en pludselig bekymring, men som ofte udvikler sig over tid gennem observationer, indtryk og gradvis opbygning af viden om barnets trivsel og livssituation (Socialstyrelsen, 2022).

Opsporing af overgreb er sjældent en enkeltstående hændelse, men derimod en proces, der finder sted over tid (Henze-Pedersen & Mikuta, 2024; Morrison et al., 2018; Ottosen & Henze-Pedersen, 2021; Thulin et al., 2020). Særligt når det gælder psykisk vold, afhænger opsporingen af, at fagpersoner kan genkende mønstre i barnets adfærd, forældrenes adfærd og relationelle dynamikker. Opsporing foregår således ofte ved, at bekymringer gradvist udvikler sig til mistanke om, at der kan være psykisk vold på spil.

De personer, der er omkring børn og unge, spiller en central rolle i opsporing. Pædagoger, lærere og andre frontpersoner befinder sig tæt på børn og unges hverdag og har derfor en særlig mulighed for at observere ændringer i adfærd, trivsel og relationer. De er ofte blandt de første fagpersoner til at få en bekymring, som kan give anledning til nærmere undersøgelse (Socialstyrelsen, 2022). Når en bekymring opstår, iværksætter fagpersoner en nærmere afdækning, og i relevante tilfælde sender de en underretning til kommunen. Herefter overtager børne- og ungerådgivere i myndighedsafdelingen ansvaret for at undersøge barnets forhold nærmere (Socialstyrelsen, 2022). Opsporing af psykisk vold er således en tværgående proces, hvor viden og vurderinger udvikles og videreføres på tværs af praksisfelter.

I relation til opsporingsarbejdet peger fagpersonerne på tre centrale områder, hvor der kan opstå barrierer i identificeringen af psykisk vold mod børn og unge. Det drejer sig om:

- **Psykisk vold som genstand for tvivl og usikkerhed i det daglige opsporingsarbejde:** Psykisk vold er vanskelig at identificere i hverdagen, fordi tegnene fremstår diffuse, indirekte og relationelle. De diffuse og indirekte tegn kan skabe faglig tvivl og usikkerhed, hvilket kan forsinke eller vanskeliggøre vurderingen af, om der er tale om psykisk vold.
- **Tidslighed og tærskler i opsporingen af psykisk vold:** Psykisk vold betegner et mønster, der først bliver tydeligt over tid, hvilket kan forsinke opsporingen, fordi det kræver observation og afdækning. Derudover kan

forskellige faglige positioner i systemet (fx mellem frontpersonale og myndighed) betyde, at viden om barnet opstår og indgår i opsporingen på forskellige tidspunkter, hvilket kan skabe en forskudt rytme i opsporingsarbejdet.

- **Relation til forældre ved bekymring om psykisk vold:** Hensynet til forældresamarbejdet kan vanskeliggøre formulering og afdækning af bekymring om psykisk vold, hvilket kan forsinke opsporing.

Kapitlet fokuserer på barrierer knyttet til fagpersoners opsporingsarbejde i relation til psykisk vold. Fokus er derfor særligt rettet mod, hvordan psykisk vold identificeres i praksis, og hvilke forhold i det daglige arbejde der kan gøre opsporingen vanskelig.

3.1 Psykisk vold som genstand for tvivl og usikkerhed i det daglige opsporingsarbejde

For at fagpersoner kan opspore psykisk vold mod børn og unge, skal de først få øje på volden. Det kan dog i praksis være vanskeligt at få øje på psykisk vold. Fagpersonerne orienterer sig efter forskellige tegn og observationer i deres daglige arbejde, men disse kan imidlertid fremstå diffuse og indirekte og er knyttet til relationelle dynamikker, som kun delvist er synlige i de professionelle sammenhænge, hvor fagpersonerne møder børnene og de unge. Dette kan skabe usikkerhed i vurderingen og gøre det vanskeligt at identificere psykisk vold tidligt i opsporingsprocessen.

Opsporingsarbejdet finder i høj grad sted gennem relationelt arbejde med børn, unge og forældre. Dette lægges der særligt vægt på i fokusgrupperne med fagpersoner fra dagtilbud og skoler. I daginstitutionerne fortæller fagpersonerne, at de især er opmærksomme på barnets adfærd, forældrenes adfærd samt samspillet mellem barn og forælder. Tilsvarende fremhæver fagpersonerne i skolerne relationsarbejdet med barnet eller den unge som et vigtigt grundlag for opsporing, hvor de søger at skabe trygge og tillidsfulde relationer over tid, som kan give barnet eller den unge mulighed for at dele vanskelige oplevelser og bekymringer.

På tværs af interviewene med fagpersoner fra dagtilbuds- og skoleområdet giver flere imidlertid udtryk for, at psykisk vold er vanskeligere at opspore end andre former for overgreb. Dette kommer eksempelvis til udtryk i en diskussion blandt skoleledere, hvor fysisk vold beskrives som en "nemmere" voldsform at få øje på end psykisk vold.

Skoleleder A: *Vold, som vi forstår det traditionelt med de blå mærker og forskellige ting, det er jo sådan set den nemme vold.*

Skoleleder B: *Ja, den er nem.*

Skoleleder A: *Det andet [psykisk vold] – meget sværere.*

På tværs af fokusgrupperne giver fagpersonerne fra dagtilbuds- og skoleområdet, i tråd med ovenstående citat, udtryk for, at psykisk vold er vanskeligere at få øje på og opspore end eksempelvis fysisk vold. Hvor fysisk vold er forbundet med konkrete og synlige tegn, fremstår psykisk vold derimod mere diffus og indirekte. Dette betyder, at fagpersoner i højere grad må fortolke og sammenstille forskellige tegn i barnets hverdag, hvilket kan gøre det vanskeligt at identificere psykisk vold tidligt i opsporingsprocessen.

Alder spiller også ind i forhold til fagpersoners muligheder for at få øje på psykisk vold. En fagperson i et børnehus peger eksempelvis på, at det hos spæd- og småbørn kan være vanskeligt at identificere psykisk vold alene ud fra barnets adfærd, mens psykisk vold hos lidt ældre børn i højere grad kan komme til udtryk gennem adfærd og reaktionsmønstre. Disse tegn kan samtidig være vanskelige at fortolke entydigt. Flere af fagpersonerne peger på, at sådanne tegn i nogle tilfælde kan blive forstået som udtryk for eksempelvis psykiatriske problemstillinger eller anden mistrivsel frem for mulige tegn på psykisk vold. Usikkerheden i tolkningen af børns reaktioner og adfærd kommer også til udtryk i følgende citat:

Man skal jo opdage signaler hos børnene. Og det er svært at se og pinpointe. Altså en ting er, at man skriver en underretning på noget, som man – nogle signaler, man synes, man ser, men hvad er det? Det kan være svært at vide, om det er psykisk vold eller omsorgssvigt, eller om det er alt muligt andet – nu siger jeg bare seksuelt misbrug. Der var faktisk en psykolog, der sagde til mig engang: "Man kan jo ikke se på børnenes reaktion, hvad det er, de bliver udsat for. Man kan bare have en bekymring om et eller andet". (Pædagogisk leder)

Citatet illustrerer, hvordan fagpersoner fra dagtilbuds- og skoleområdet kan stå med observationer og bekymringer, uden at disse entydigt kan oversættes til en bestemt form for overgreb eller andre problematikker. Dette kan ifølge flere af fagpersonerne på tværs af fokusgrupperne forstærkes af, at børn selv kan have begrænset mulighed for at sætte ord på deres oplevelser. Det kan både hænge sammen med, at børn og unge kan have vanskeligt ved at beskrive et gentaget mønster, samt at de ikke har et sprog for psykisk vold. Det gælder eksempelvis, når børn udsættes for nedgørende, afvisende eller kontrollerende måder at blive talt til eller behandlet på, som børn og unge derfor ikke altid genkender som vold. Samtidig kan denne

adfærd over tid fremstå normaliseret i barnets forståelse. Nogle af fagpersonerne fra myndighedsafdelingerne og børnehusene peger desuden på, at børn og unge kan være bekymrede for konsekvenserne af at fortælle om volden, fx hvordan forældrene vil reagere, eller om det kan føre til anbringelse uden for hjemmet. Disse forhold kan betyde, at barnet bliver tilbageholdende med at dele deres oplevelser, hvilket kan vanskeliggøre afdækningen af sagen i opsporingsfasen (se også Henze-Pedersen & Mikuta, 2024).

Tegn og observationer på psykisk vold fremstår ofte diffuse, indirekte og knyttet til relationelle dynamikker. Det kan skabe faglig tvivl og usikkerhed blandt nogle af fagpersonerne i vurderingen af, hvorvidt der er tale om psykisk vold. En pædagogisk leder siger eksempelvis:

Vi snakker om psykisk vold, som kan være lidt mere diffust, hvor jeg tænker, hvis det var fysisk vold, så tænker jeg ikke, der er nogen, der ville være i tvivl om, hvad de skulle gøre. Men fordi den her psykiske vold – altså, vi sidder også her og kan være lidt i tvivl om, altså ... Eller i hvert fald blive i tvivl om, hvornår er det en underretning, og hvornår er det det ene, og hvornår ... Det kan jeg i hvert fald godt stadigvæk blive, selvom jeg har fået definitionen. (Pædagogisk leder)

Citatet illustrerer, hvordan usikkerheden ikke alene knytter sig til, hvad fagpersonerne observerer, men også til, hvordan observationerne skal forstås og omsættes til handling. Denne usikkerhed afspejles også i fokusgruppeinterviewet med børne- og ungerådgiverne, hvor nogle giver udtryk for, at psykisk vold ikke nødvendigvis tænkes ind fra starten af, når der laves en underretning, men først gradvist træder frem, i takt med at der indhentes flere oplysninger:

Men usikkerheden gør da, at man måske ikke lige tænker det som psykisk vold lige fra start, men måske tænker, hvad er det her for noget, og det er godt nok voldsomt, og far taler også sådan ... Man kan se, der er forskellige bekymringer. Og så for det meste vil det da gå til en afdækning eller noget andet – enten undersøgelse eller afdækning, hvor man der finder ud af, hold da op, det er da godt nok meget mere voldsomt. Altså, vi får flere oplysninger ind, inden vi sådan kan sige, nu er vi godt nok helt klare i spyttet på, det her er psykisk vold. (Børne- og ungerådgiver)

Nogle gange sker afklaringer som disse også gennem samtaler og sparring med børnehusene. Nogle af fagpersonerne fra børnehusene fortæller eksempelvis, at de nogle gange kontaktes af børne- og ungerådgivere, der er i tvivl om, hvorvidt en sag har karakter af psykisk vold. Tilsvarende beskriver fagpersoner på tværs af dagtilbud, skoler og myndighedsområdet, at de anvender ledere, kolleger og

tværfaglige samarbejdspartnere som sparringspartnere, når de er i tvivl om deres observationer og vurderinger.

Den måde, psykisk vold kommer til udtryk gennem diffuse og indirekte tegn og observationer, kan således skabe faglig tvivl og usikkerhed. De diffuse og indirekte tegn kan vanskeliggøre vurderingen af, om der er tale om psykisk vold, og dermed forsinke, at bekymringen omsættes til en tydelig mistanke om psykisk vold i det videre opsporings- og håndteringsarbejde (se også Kapitel 4).

3.2 Tidslighed og tærskler i opsporingen af psykisk vold

Opsporingen af psykisk vold mod børn og unge er kendetegnet ved, at den ofte udvikler sig over tid. Fagpersoner må derfor løbende opbygge og sammenholde viden om barnets eller den unges situation for at danne et samlet billede. I nogle tilfælde kan en enkeltstående episode imidlertid være af så alvorlig karakter, at den giver anledning til mistanke om, at den indgår i et gentaget mønster af handlinger, og dermed føre til en nærmere afdækning af, om barnet er udsat for psykisk vold. Psykisk vold kommer dog sjældent til udtryk som isolerede hændelser, men gennem et mønster af gentagne handlinger, hvor betydningen først træder frem, når forskellige observationer og informationer sættes i sammenhæng på tværs af tid og kontekster. Dette skaber samtidig en tærskel i vurderingsarbejdet, hvor en bekymring først udvikler sig til en egentlig mistanke, når et sammenhængende billede begynder at tegne sig.

Tidslighed knytter sig for det første til voldens karakter, hvor psykisk vold ikke fremtræder gennem enkeltstående hændelser, men som et mønster, der gradvist bliver synligt (se også afsnit 2.1). Dette krav om et gentaget mønster indebærer, at der opstår en form for tærskel i opsporingen, hvor en bekymring først udvikler sig til en egentlig mistanke om psykisk vold, når observationer fremstår tilstrækkeligt sammenhængende over tid. En leder i en daginstitution fortæller eksempelvis, at de har mulighed for at observere dynamikken mellem barnet og forælderen i afleverings- og afhentningssituationer, men at disse situationer kun giver indblik i en "snas" af barnets situation. Opsporing af psykisk vold kan derfor tage tid, da det kræver flere og gentagne observationer, før et mønster bliver synligt. En pædagog beskriver det som et puslespil, der gradvist bliver lagt:

Jeg tror med psykisk vold, der er der rigtig mange faktorer, der spiller ind, som man skal se på, før man kan begynde at lægge et billede af det. Som du [anden pædagog] siger, så er det både, hvordan børnene reagerer, det er, hvordan forældrene reagerer, det er kroppens måde at lukke ned på

eller sige fra på – hvor at med fysisk vold, der kan kroppen også gøre alle de ting, men der er det bare så tydeligt. Her der skal man mere ... Det er et puslespil, som man skal begynde at lægge, som fagperson. (Pædagog)

Tid udgør således et grundvilkår i opsporingen af psykisk vold mod børn og unge. Hvor andre overgrebsformer såsom fysisk vold i højere grad knytter sig til enkeltstående hændelser, hvor én observation kan være tilstrækkelig til at skabe mistanke, er tærsklen for psykisk vold anderledes, da det kræver, at fagpersoner over tid sammenholder observationer for at identificere et mønster. Kravet om mønstergenkendelse kan derfor medføre, at mistanken om psykisk vold udvikler sig gradvist og først senere får karakter af en egentlig overgrebsmistanke.

Derudover knytter tidsligheden sig for det andet til, at viden om barnet opstår og indsamles forskelligt i forskellige dele af systemet, hvilket kan skabe en forskudt rytme i opsporingsarbejdet. Fagpersoner i dagtilbud og skoler samt fagpersoner i myndighedsafdelinger arbejder alle med henblik på samlet at opspore psykisk vold tidligt og så hurtigt som muligt. De forskellige organisatoriske og arbejdsmæssige kontekster, de indgår i, indebærer imidlertid forskellige vilkår for, hvordan viden om barnet opbygges og indgår i opsporingsarbejdet. Flere fagpersoner i dagtilbud og skoler beskriver således opsporingen af psykisk vold som en længerevarende proces, der udvikler sig over tid – som beskrevet ovenfor et "puslespil", der gradvist lægges. Gennem den daglige kontakt med barnet kan fagpersonerne løbende observere ændringer i trivsel, adfærd og relationer, som over tid kan pege på et mønster. Omvendt fortæller en børne- og ungerådgiver, at det sjældent er myndighedsområdet, der er de første til at få øje på psykisk vold, da deres viden ofte kommer gennem underretninger fra dagtilbud og skoler.

Nogle af børne- og ungerådgiverne samt myndighedslederne og fagpersoner i børnehusene giver udtryk for, at sager om psykisk vold ofte har et længere forløb forud for underretningen, hvor bekymringer og observationer gradvist er blevet opbygget, inden et mønster er blevet identificeret. En leder i en myndighedsafdeling siger eksempelvis: *"Det, der er lidt ærgerligt hos os, det er, at vi tit får sagerne, når de er meget langt henne i forløbene"*. I et andet fokusgruppeinterview giver en fagperson i et af børnehusene ligeledes udtryk for, at nogle sager først sent kommer til deres kendskab:

Sagen kan også blive lang. Det er virkelig også noget, vi ser. De psykisk vold-sager, vi får ind, har ligget længere end fysisk vold. Ikke i forhold til vores venteliste, men det er, som om at henviseren føler, at de skal retfærdiggøre det. [...] Vi beder ofte om sagsakter ... Og jeg synes ofte, at vi ser henvisninger især i de her sager, hvor der ligger 20-30 – gennem tiden, rigtig mange underretninger, og hvor henviser i et eller andet omfang har

mistet overblikket, og hvor noget af det, vi ser, er mønstre. Og det er derfor, vi beder om så mange sagsakter. (Fagperson i børnehus)

Fagpersoner i dagtilbud og skoler har således mulighed for at følge barnet over tid og i hverdagsnære kontekster, hvor ændringer i adfærd, trivsel og relationer kan observeres løbende. Myndighedsområdet har derimod først adgang til denne viden, når den formidles gennem underretninger, og børnehusene først, når sager henvises fra myndighedsafdelingen. Disse forskelle betyder, at viden om barnet bringes i spil og bliver tilgængelig på forskellige tidspunkter i systemet. Det skaber en forskydning i opsporingsarbejdets tidslige forløb. Det kan udgøre en barriere for opsporingen af psykisk vold, idet viden om barnet opstår og tilgængeliggøres på forskellige tidspunkter i praksis på tværs af systemet, hvilket skaber en forskudt rytme i opsporingsarbejdet. Dette er særligt relevant i sager om psykisk vold, hvor opsporing ofte forudsætter, at observationer over tid kan samles til et sammenhængende mønster, før der kan handles i form af en underretning.

3.3 Relation til forældre ved bekymring om psykisk vold

Når der opstår bekymring eller mistanke om, at en forælder eller anden omsorgsperson udsætter et barn eller en ung for psykisk vold, bliver samarbejdet med forældrene et centralt element i opsporingsfasen. Fagpersoner i dagtilbud og skoler er ofte afhængige af et tæt samarbejde med forældrene i det daglige arbejde omkring barnet. Samtidig kan bekymringer om psykisk vold udfordre denne relation, fordi fagpersonerne kan opleve en spænding mellem at bevare et tillidsfuldt samarbejde med forældrene og samtidig reagere på forhold, der vækker bekymring for barnets trivsel. Hensynet til forældresamarbejdet kan derfor blive en barriere, da det kan vanskeliggøre formulering og afdækning af bekymringen om psykisk vold, hvilket kan forsinke opsporing.

Samarbejdet med og relationen til forældrene udgør et centralt tema i flere af fokusgrupperne. Særligt blandt fagpersonerne fra dagtilbuds- og skoleområdet beskrives en oplevet spænding mellem på den ene side at opretholde et tillidsfuldt samarbejde med forældrene og på den anden side at reagere på en bekymring om psykisk vold gennem en underretning. Flere af disse fagpersoner peger på, at en underretning kan påvirke relationen til forældrene, samtidig med at et fortsat samarbejde ofte vurderes som vigtigt for barnets trivsel og mulighederne for at støtte familien. I en fokusgruppe med ledere fra dagtilbud diskuterer to ledere denne problemstilling:

Leder A: *Jeg tror nogle gange, at samarbejdet [med forældrene] godt kan blive kørt for langt i forhold til, hvad der er det bedste for barnet. [...]*

Leder B: *Jeg tror også, det handler om det der med hvornår – altså, hvor er grænsen for, at det er noget, vi kan tale med forældrene om i garderoben eller kalde dem ind til et møde og sige: 'Jeg hørte, du gjorde sådan eller sagde sådan – det er bedre for dit barn, at du gør sådan og sådan' kontra hvornår er det så voldsomt, at vi tænker, det er simpelthen en underretning.*

Leder A: *Jeg siger ikke, at det ene ikke kan stå med det andet. Jeg siger ikke, at der ikke skal laves en underretning. Jeg siger bare noget af det ... Jeg tror ... Det er i hvert fald min oplevelse, at selvom vi laver en underretning på det ene eller det andet, så er det stadig samarbejdet, det handler om. Det er stadig samarbejdet – nu sammen med en sagsbehandler, og så holder vi et møde, hvor vi hører parterne.*

Uddraget illustrerer, hvordan nogle fagpersoner oplever en balancegang mellem at reagere på bekymringer om barnet eller den unge og samtidig bevare et samarbejde med forældrene. Flere fagpersoner understreger, at samarbejdet med forældrene fortsat er vigtigt efter en underretning, da et konstruktivt samarbejde kan understøtte både barnets trivsel og familiens ønske og mulighed for at modtage hjælp. Samtidig peger drøftelserne på, at hensynet til relationen til forældrene i nogle tilfælde kan gøre det vanskeligt at navigere i, hvornår bekymringer skal håndteres gennem dialog, og hvornår der er behov for en underretning.

Ud over bekymringen for at forringe samarbejdet med forældrene giver nogle af fagpersonerne – særligt fra dagtilbuds- og skoleområdet – udtryk for, at det også kan være vanskeligt at rejse en bekymring om psykisk vold, fordi problematikken ofte grænser op til spørgsmål om opdragelse og forældrestil. Disse forhold kan opleves som en del af familiens privatsfære, hvilket kan skabe usikkerhed hos fagpersonerne, fordi de ikke ønsker at overskride grænser eller blande sig i private forhold. I et fokusgruppeinterview med pædagoger i en daginstitution fortæller de således, at de kan have forskellige forståelser af, hvad der er hensigtsmæssig eller uhensigtsmæssig opdragelse, og hvad der kan anses som acceptabel eller uacceptabel forældredadfærd. En af pædagogerne beskriver den usikkerhed, der kan opstå, når fagpersoner skal forholde sig til forældres opdragelsespraksis:

Det er virkelig grænseoverskridende som fagperson at gå ind og pege på mangler og problemer med en forælder, fordi man føler, at man overskridet den der forælder-rolle. (Pædagog)

Citatet peger på, at fagpersoner med tæt kontakt til forældrene kan opleve det som vanskeligt og grænseoverskridende at udfordre forældres opdragelsespraksis.

Nogle fagpersoner fra skoleområdet fremhæver desuden, at forældre kan opleve det som stødende, hvis fagpersoner bevæger sig ind på områder, der opfattes som en del af familiens privatsfære. Dette kan i praksis udgøre en barriere, når fagpersoner skal identificere og italesætte, hvornår en opdragelsespraksis ikke blot er uhenigtsmæssig, men kan betragtes som psykisk vold. Samtidig kan sådanne vurderinger variere mellem fagpersoner, hvilket kan føre til forskellige reaktioner på den samme situation eller mistanke.

Fagpersonerne – særligt dem, der møder børnene, de unge og forældrene i hverdagen – peger således på, at hensynet til samarbejdet med forældrene kan udgøre en barriere i opsporingen af psykisk vold. Bekymringer kan være vanskelige at formulere og italesætte, særligt når de relaterer sig til forhold, der opleves som en del af familiens privatsfære eller forældrenes opdragelsespraksis. Bekymring for at skade relationen til forældrene eller overskride grænser kan medføre usikkerhed om, hvornår og hvordan der skal reageres på en bekymring om psykisk vold, hvilket i nogle tilfælde kan vanskeliggøre afdækningen af bekymringen og forsinke opsporingen af psykisk vold.

3.4 Afrunding

Opsporing af psykisk vold er en proces, hvor bekymringer gradvist kan udvikle sig til en mistanke om, at et barn eller en ung er udsat for psykisk vold. Der er tale om en tværfaglig proces, hvor de personer, der er omkring børn og unge i hverdagen, spiller en central rolle, da de har særlig mulighed for at observere ændringer i adfærd, trivsel og relationer. I denne proces peger fagpersonerne særligt på tre centrale forhold, der kan udgøre barrierer i opsporingen af psykisk vold mod børn og unge.

For det første fremtræder psykisk vold ofte gennem diffuse, indirekte og relationelle tegn, hvilket kan skabe faglig tvivl og usikkerhed i vurderingen af, om der er tale om psykisk vold eller andre problemstillinger. Samtidig kan børns og unges muligheder for at sætte ord på deres oplevelser være begrænsede, bl.a. fordi de ikke nødvendigvis genkender adfærden som psykisk vold, eller fordi de kan være bekymrede for konsekvenserne af at fortælle om volden. Tilsammen kan disse forhold forsinke identificeringen af en egentlig mistanke og dermed få betydning for den tidlige opsporing.

For det andet er opsporingen af psykisk vold kendetegnet ved en tidslig dimension, som kræver identificering af et gentaget mønster. Viden om barnets situation opbygges derfor gradvist over tid og nogle gange på tværs af forskellige organisato-

riske kontekster, hvilket kan skabe forskydninger i, hvornår bekymringer bliver synlige som psykisk vold

For det tredje spiller relationen til forældrene en central rolle i det daglige opsporingsarbejde. Hensynet til at bevare et tillidsfuldt samarbejde kan gøre det vanskeligt at formulere og italesætte bekymringer, særligt når disse knytter sig til forhold, der opfattes som en del af familiens privatsfære eller forældrenes opdragelsespraksis.

Samlet peger kapitlet på, at disse forhold kan medføre, at bekymringer om psykisk vold i første omgang kan fremstå usikre eller uklart formulerede i det daglige opsporingsarbejde. Det kan gøre det vanskeligt at afgøre, hvornår observationer skal omsættes til en egentlig mistanke, og kan dermed betyde, at psykisk vold først identificeres senere i sagsforløbet, når flere informationer er blevet samlet på tværs af tid og aktører.

4 Håndtering af sager om psykisk vold

Når der opstår mistanke om eller kendskab til psykisk vold mod et barn eller en ung, igangsættes en håndteringsproces. I en dansk kontekst ligger det primære ansvar for at undersøge og håndtere sådanne sager hos de sociale myndigheder, men håndteringen involverer ofte flere forskellige fagpersoner på tværs af sektorer, herunder børnehuse, politi og sygehusvæsen (Social- og Boligstyrelsen, 2023).

I sager om overgreb mod børn og unge kan der skelnes mellem tværfagligt og tværsektorielt samarbejde (se også Figur 1.2 i Kapitel 1). Det tværfaglige samarbejde foregår inden for kommunens børne- og ungeområde og omfatter aktører fra dagtilbuds- og skoleområdet, herunder lærere, pædagoger, PPR og sundhedsplejen, samt fra myndighedsområdet, herunder børne- og ungerådgivere, kontaktpersoner og familiebehandlere. Det tværsektorielle samarbejde omfatter aktører uden for det kommunale børne- og ungeområde, herunder politi, sundhedsvæsen, børnehuse og krisecentre (Social- og Boligstyrelsen, 2025). Håndteringsfasen involverer således en lang række fagpersoner fra forskellige områder, hvor børne- og ungerådgiveren i kommunen bliver bindeled mellem barnet eller den unge og de tværfaglige og tværsektorielle samarbejdspartnere, der inddrages i sagen.

Fagpersonerne i denne undersøgelse peger på to centrale områder, hvor der identificeres barrierer i håndteringen af psykisk vold mod børn og unge:

Det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde

- **Manglende tydeliggørelse af psykisk vold i underretninger:** Psykisk vold fremstår ikke altid tydeligt i underretninger, hvilket kan betyde, at problematikken først identificeres senere i sagsforløbet.
- **Betydning af politiets vurdering for sagens forløb:** Der kan opstå en barriere i samspillet mellem det strafferetlige og det socialfaglige spor, idet politiets vurdering i nogle tilfælde får indirekte betydning for, hvordan sager om psykisk vold kategoriseres og forstås i det sociale system.

Samarbejdet med forældre og inddragelse af børn og unge

- **Begrænset vidensdeling mellem myndighed og frontpersonale:** Manglende indsigt og vidensdeling mellem myndighed og frontpersonale skaber usikkerhed i samarbejdet omkring barnet og familien, hvilket kan

svække frontpersonalets mulighed for at støtte og koordinere indsatsen i hverdagen.

- **Manglende forældresamarbejde begrænser fagpersoners handlemuligheder:** Fagpersonerne kan identificere en bekymring og vurdere, at barnet har behov for hjælp, men de har begrænsede muligheder for at handle, når forældrene ikke ønsker at samarbejde eller modtage støtte.
- **Børns og unges muligheder for at sætte ord på egne oplevelser:** Børn og unge kan være præget af skyld, skam og loyalitet over for deres forældre, hvilket kan udgøre en barriere, da det kan vanskeliggøre deres mulighed for at sætte ord på deres oplevelser i sagens afdækning.

Kapitlet belyser barrierer i det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde om sager vedrørende psykisk vold mod børn og unge. Fokus er rettet mod, hvordan underretninger, politiets vurderinger, samarbejdet mellem myndighed og frontpersonale samt inddragelsen af forældre, børn og unge har betydning for håndteringen af sagerne i praksis, og hvilke forhold der kan vanskeliggøre dette arbejde.

4.1 Det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde

Det tværfaglige samarbejde involverer fagpersoner på tværs af dagtilbud og skoler samt børne- og ungerådgiveren i den pågældende kommune. Fagpersoner i dagtilbud og skole underretter kommunen ved mistanke eller viden om psykisk vold mod et barn eller en ung, hvorefter myndighedsafdelingen har ansvaret for at vurdere sagen og træffe beslutning om det videre forløb.

I dette samarbejde om håndtering peger fagpersonerne dog på nogle barrierer. Det handler for det første om samarbejde mellem myndighed og frontpersonale, herunder manglende tydeliggørelse af psykisk vold i underretninger. For det andet drejer det sig om det tværsektorielle samarbejde, særligt i samspillet mellem det sociale og det strafferetlige spor, hvor politiets vurdering i nogle tilfælde får betydning for sagens videre forløb.

4.1.1 Manglende tydeliggørelse af psykisk vold i underretninger

Når kommunens myndighedsafdeling modtager en underretning, udgør den afsæt for vurderingen af barnets eller den unges situation. Den måde, bekymringen eller mistanken er beskrevet på, har derfor betydning for børne- og ungerådgivernes mulighed for at vurdere sagens karakter og alvor. Som beskrevet i Kapitel 3 er opsporingen af psykisk vold en gradvis proces, hvor tegn ofte fremstår diffuse og først over tid samles til et mere sammenhængende billede. Det betyder, at den viden, der

formidles gennem underretninger, ikke altid indeholder et fuldt sammenhængende billede af barnets situation. Dette kan betyde, at psykisk vold ikke fremstår tydeligt fra starten og derfor først identificeres senere i sagsforløbet.

Fagpersonerne fra myndighedsafdelingerne giver i fokusgrupperne udtryk for, at indhold og detaljeringsgrad kan variere i underretningerne. I nogle tilfælde er beskrivelserne overordnede eller uklare, og psykisk vold fremgår ofte ikke eksplicit. Dette kan ifølge nogle af fagpersonerne vanskeliggøre den indledende screening og betyde, at bekymring om psykisk vold først bliver tydeligt senere i afdækningen, eksempelvis i forbindelse med samtaler med barnet eller i den børnefaglige undersøgelse. Som en børne- og ungerådsgiver beskriver:

Min erfaring er, at i sager med psykisk vold, men hvor det ikke er lærmende klart og tydeligt i underretningen, så behandler vi dem som sager med fysisk vold. Usikkerheden gør da, at man måske ikke tænker det som psykisk vold fra start. [...] For det meste vil det gå til en afdækning eller undersøgelse, hvor man finder ud af, at det er mere voldsomt, at det også er psykisk. (Børne- og ungerådsgiver)

Citatet illustrerer, hvordan det ikke nødvendigvis er tydeligt fra begyndelsen, hvad der er på spil i sager, hvor der (også) forekommer psykisk vold. Ifølge flere af børne- og ungerådsgiverne kan det betyde, at der i sager om psykisk vold ofte går lang tid, før problematikken træder frem (se også afsnit 3.2). En leder fra en myndighedsafdeling peger på, at der kan være en vis tilbageholdenhed med at betegne noget som psykisk vold, medmindre at sagen er meget klar:

Ofte vil det heller ikke ende med, at vi kalder det psykisk vold, så ville der virkelig skulle meget til, tror jeg. Fordi man hellere ville bruge den her med, at mor og far har behov for nye kompetencer i deres opdragelse, og så ville det være den måde, man ville gå til det på. Jeg kan sagtens forestille mig sager, hvor der står, 'far har en meget hård tone over for børnene,' som man observerer til et møde. Men igen ville man ikke skrive, at far laver psykisk vold mod børnene. [...] Også fordi når man først gør det, så bliver det meget alvorligt. Hvis vi kalder det psykisk vold, er vi ovre i det politimæssige, og så er det børnehuset. På den måde har det nogle konsekvenser. I det øjeblik vi kalder det psykisk vold, er vi ovre i en anden kategori. Så aktiverer vi børnehuset og politiet. Så er det de sagsgange. Hvis vi ikke kalder det psykisk vold, så er det almindeligt arbejde med sagerne, som vi selv håndterer. (Leder fra en myndighedsafdeling)

Myndighedslederen peger således på, at man som udgangspunkt vil gå til det ved at give forældrene nye kompetencer i deres opdragelse, frem for at betegne noget som psykisk vold fra start. Dette skyldes bl.a., at kategoriseringen af en sag som

psykisk vold indebærer en anden alvorsgrad, hvilket indebærer en mere kompleks sagsgang, fordi disse sager involverer inddragelse af politi og børnehus.

Fokusgrupperne med børne- og ungerådgivere samt interviewene med myndighedslederne peger således på, at psykisk vold ikke altid fremgår tydeligt i underretninger, og at beskrivelserne kan være overordnede eller indirekte, hvilket betyder, at problematikken først træder frem senere i sagsforløbet gennem yderligere undersøgelse. Det kan betyde, at psykisk vold først identificeres i den videre afdækning, når der indhentes yderligere oplysninger og skabes et mere samlet billede af barnets situation.

4.1.2 Betydning af politiets vurdering for sagens videre forløb

Efter modtagelse af en underretning vurderer myndighedsafdelingen i kommunen, om sagen skal anmeldes til politiet. Herefter tager politiet stilling til, om sagen skal efterforskes, og kan i den forbindelse vælge at afhøre barnet eller den unge. Sager om mistanke eller viden om overgreb mod et barn eller en ung kan således følge to parallelle spor, hvor de både håndteres i det sociale system i myndighedsafdelingen og undersøges af politiet med henblik på en eventuel strafferetlig vurdering. I dette parallelle forløb kan der opstå en barriere i samspillet mellem det strafferetlige og det socialfaglige spor, hvor politiets vurdering i nogle tilfælde får indirekte betydning for, hvordan sager om psykisk vold kategoriseres og forstås i det sociale system.

Oplevelsen af politiets strafferetlige muligheder kan i praksis påvirke, om sager om psykisk vold anmeldes af fagpersoner i det sociale system. Når vi spørger ind til den strafferetlige definition i fokusgrupperne og interviewene med fagpersoner fra myndighedsafdelinger, kommer det til udtryk, at de også forholder sig til den strafferetlige definition, på trods af at de hører under en anden lovgivning. Dette kan i nogle tilfælde påvirke deres tilbøjelighed til at anmelde sager, hvor der er mistanke om psykisk vold. Flere af børne- og ungerådgiverne fortæller eksempelvis, at de har indtryk af, at der skal meget til, før politiet har nok materiale til at følge sagerne "til dørs". En børne- og ungerådgiver fra en myndighedsafdeling fortæller for eksempel:

Det, vi møder i forhold til, hvad der står i lovgivningen, i forhold til, hvad psykisk vold er, og at det er strafbart, er, at vi møder et politi, som ikke kan følge det til dørs, altså fordi, der er ikke nok til deres efterforskning, kan man sige. Altså i forvejen er det så svært at ramme vold mod børn [...]. Men det her, altså, hvor det er psykisk vold, det er om noget meget sværere. (Børne- og ungerådgiver)

Denne oplevelse af begrænsede strafferetlige muligheder i sager om psykisk vold kan få betydning for, om sager anmeldes til politiet. Det giver en leder fra en

myndighedsafdeling også udtryk for. Lederen har en oplevelse af, at rådgivere i nogle tilfælde undlader at anmelde sager om psykisk vold til politiet, hvis de har vurderet, at der ikke vil komme noget ud af anmeldelsen. Samtidig peger lederen på, at børne- og ungerådgiverne har kompetencer til at iværksætte støtte og behandling til familien inden for det socialfaglige spor uden at involvere politiet:

Jeg tror, de [rådgiverne] også ville tænke, at de har andre og bedre redskaber end det strafferetlige, når det er psykisk vold, der er på spil. Familiebehandling eller psykologisk støtte. Hvor en politianmeldelse nok mere ville skabe konflikt i familien og i øvrigt også bringe barnet mere i fare, end det var i forvejen. Vores tro på, at der kan komme noget godt ud af det, er ikke så stor. Det er selvfølgelig noget andet, hvis der er tale om decideret omsorgssvigt. Så nøjes vi jo ikke med tilbud til forældrene. (Leder fra en myndighedsafdeling)

Fokusgruppeinterviewene med børne- og ungerådgivere og interviewene med ledere peger således på, at beslutningen om at politianmelde en sag ikke alene beror på en bekymring eller mistanke om psykisk vold, men også på en vurdering af, hvilke socialfaglige handlemuligheder der vurderes mest hensigtsmæssige for barnet og familien. Ud over at påvirke anmeldelsespraksis har politiets vurdering også betydning for, hvordan sager kategoriseres i det sociale system. Dette kommer bl.a. til udtryk i børnehusenes praksis, hvor politiets vurdering kan få betydning for, hvordan sager visiteres. En fagperson i et af børnehusene fortæller eksempelvis, at sager, hvor der er foretaget politianmeldelse eller videoafhøring, ofte visiteres som "skal-sager". En fagperson i et børnehus siger:

Der er jo nogle sager, som er "skal-sager" ifølge lovgivning, hvor kommunerne skal henvise, og så er der sådan nogle "kan-sager", hvor de kan henvise, hvis de finder det relevant. Og det er det her med politiets involvering, som er med til at bestemme, om det er den ene eller anden type sag. Så det er dér, det tværsektorielle bliver enormt centralt i de her sager, fordi det også er nogle svære sager rent strafferetligt. Nu havde du et eksempel på en pige, der var blevet videoafhørt på baggrund af psykisk vold, måske var der også fysisk vold, men hvor det var det psykiske i fokus. Og det er meget sjældent. Derfor er de her sager [psykisk vold] også sjældne "skal-sager". (Fagperson i børnehus)

Citatet illustrerer, hvordan politiets vurdering af en sag får betydning for, hvordan sager kategoriseres som hhv. "skal-" og "kan-sager" i børnehusene, hvor "skal-sager" håndteres først. Som fagpersonen peger på, er det dog sjældent, at sager om psykisk vold kategoriseres som "skal-sager", hvilket kan få betydning for, hvornår de behandles. Samtidig understreger fagpersonerne i børnehusene dog, at de i praksis ikke skelner mellem sager, der hører under straffeloven, og sager, der ikke kan føres

strafferetligt, da begge typer kan rumme alvorlige problematikker og være lige relevante i en socialfaglig kontekst.

Politiets vurdering af en sag kan ifølge nogle af fagpersoner få betydning for, hvordan psykisk vold i praksis tillægges legitimitet. Dette kommer bl.a. til udtryk i oplevelsen af, at sager om psykisk vold sjældent fører til strafferetlig efterforskning, hvilket ifølge en leder fra en myndighedsafdeling kan påvirke, hvordan sager forstås. Lederen beskriver det således:

Jeg tænker, at man skal være skarpere på, hvad det er, man ønsker, altså hvad er intentionen i lovgivningen, når man har valgt at sige, at psykisk vold er på lige fod med fysisk vold – i forhold til også sådan rent retssikkerhedsmæssigt. Og det er jeg helt enig i, at det skal være, men så skal vi jo også i systemet være rustet til at håndtere det, og det er det, jeg ikke oplever vi er. For jeg er sådan set enig i... Jeg er fuldstændig enig i, at det skal det være, ligesom at vi også har fokus på alle andre former for, du ved, negativ social kontrol og sådan nogle ting, men så skal vi jo også være villige til at håndtere det. For eksempel, altså sådan, jeg ved godt, det kan være svært politimæssigt at køre de her sager, men vi oplever jo, at de bliver afvist ved døren, fordi man ikke tænker, at vi kan gøre noget ved dem. Og så bliver det jo sådan lidt ... Så signalerer man jo også en eller anden ... Ikke måske bevidst, men så får man også signaleret et eller andet ... Hvor alvorligt tager vi det så på en eller anden måde? (Leder fra en myndighedsafdeling)

Lederen peger her på, at når politiet afviser sagerne i den indledende vurdering, kan det i praksis få en signalværdi i forhold til, hvor alvorligt psykisk vold forstås. Politiets vurdering kan dermed få en indirekte legitimerende funktion, idet den kan påvirke, hvordan sagens alvorlighed opfattes. I forlængelse heraf peger fagpersonerne fra Børnehusene på, at politianmeldelsen og den efterfølgende strafferetlige vurdering kan få betydning for, hvordan sager om psykisk vold kategoriseres og tillægges betydning i praksis. Som en fagperson fra et børnehus siger, "det er som om, at det ikke helt legitimerer vigtigheden af det, selvom det ikke burde være sådan. Vi skal ikke arbejde ud fra, om det er strafferetligt, vi skal arbejde ud fra, om det påvirker et barn". Der er således en oplevelse af, at sagers legitimitet i praksis i nogen grad påvirkes af, om de kan føres strafferetligt, selvom sagerne ud fra et socialfagligt perspektiv kan være lige alvorlige, uanset den strafferetlige vurdering.

Fagpersonerne peger således på, at samspillet mellem det strafferetlige og det socialfaglige spor kan skabe en strukturel barriere i håndteringen af sager om psykisk vold. Selvom de to systemer formelt er adskilte og bygger på forskellige formål, viser materialet, at politiets strafferetlige vurdering i praksis kan få betydning for både anmeldelsespraksis, kategorisering og oplevelse af sagens legitimitet. Dermed kan

den strafferetlige logik få en indirekte betydning for det socialfaglige arbejde, selvom intentionen er, at de to spor skal fungere parallelt og uafhængigt.

4.2 Samarbejdet med forældre og inddragelse af børn og unge

Efter underretningen spiller fagpersoner i barnet eller den unges nærmiljø såsom pædagoger eller lærere fortsat en vigtig rolle i det videre sagsforløb, samtidig med at sagen håndteres i myndighedsafdelingen. Lærere og pædagoger bidrager med løbende støtte til barnet eller den unge og forsøger at bevare en tryk relation, samtidig med at de kan støtte barnet eller den unge med at forstå sagen og forløbet (Henze-Pedersen & Mikuta, 2024; Social- og Boligstyrelsen, 2025).

Samarbejdet med familie og inddragelse af barnet eller den unge i sagens forløb rummer imidlertid nogle barrierer, som kan vanskeliggøre håndteringen af sagen. Det handler for det første om organisatoriske barrierer i samarbejdet mellem frontpersonale og myndighed, herunder betydningen af begrænset vidensdeling. For det andet kan manglende forældresamarbejde få betydning for fagpersonernes handlemuligheder. Afslutningsvis belyses barrierer knyttet til inddragelsen af børn og unge, særligt hvordan skyld, skam og loyalitet samt bekymringer om konsekvenser kan påvirke deres mulighed for at sætte ord på egne oplevelser.

4.2.1 Begrænset vidensdeling mellem myndighed og frontpersonale

Selvom myndighedsafdelingen udgør omdrejningspunktet i håndteringen af sager om psykisk vold, spiller frontpersonalet en central rolle i barnets og familiens hverdag gennem løbende kontakt med barnet eller den unge og forældrene. Dette arbejde kan dog vanskeliggøres af begrænset indsigt i sagsforløbet og manglende vidensdeling mellem børne- og ungerådgiverne og fagpersoner i dagtilbud og skole, hvilket kan skabe usikkerhed i samarbejdet med barnet og forældrene og kan svække mulighederne for at støtte dem og koordinere indsatsen i hverdagen.

På trods af en generel oplevelse af et velfungerende samarbejde med myndighedsafdelingen peger flere fagpersoner fra dagtilbuds- og skoleområdet på, at organiseringen af sagsbehandlingen alligevel kan skabe afstand til myndighedsarbejdet, som arbejder inden for en anden lovgivningsmæssig ramme, hvor vidensdeling med frontpersonalet kan være begrænset (Social- og Boligstyrelsen, 2025). Flere af de pædagogiske ledere fremhæver, at det kan skabe barrierer for at samarbejde med forældrene i hverdagen, når frontpersonalet ikke har indsigt i sagens udvikling og den støtte, familien evt. har fået:

Vi kunne også være tættere på. Hos mig, så tror jeg, at rigtig mange familier tror, jeg ved alting. Så selvom jeg sådan prøver at sige, at jeg ikke bliver informeret, fx når vi laver underretninger på et eller andet, så lukker den. Jeg ved faktisk ikke, hvad der sker. Med mindre familien vælger at sige, "at vi vil godt have dagtilbud med". Og det gør det bare svært at være understøttende og samarbejdende i det, fordi det bliver fuldstændig søjle-agtigt lukket ned. (Pædagogisk leder)

Citatet illustrerer, hvordan manglende indsigt i sagerne kan udgøre en barriere i det daglige samarbejde med forældre, som kan have en forventning om, at frontpersonalet ved, hvad der sker i sagen. Når frontpersonalet ikke informeres om sagens udvikling, forringer det ifølge flere pædagogiske ledere deres muligheder for at støtte familien i hverdagen, mens sagen står på, og for at samarbejde med myndighed om støtte til familien. Samtidig peger en pædagogisk leder på, at manglen på dialog mellem myndighed og frontpersonale betyder, at forældrene ofte bliver bindeled i sagen. Det kan ifølge lederen føre til, at oplysninger gives videre til frontpersonalet på en måde, som ikke nødvendigvis stemmer overens med myndighedens vurdering.

Flere fagpersoner fra både dagtilbud og skoler giver derfor udtryk for et ønske om et tættere fagligt samarbejde mellem frontpersonale og myndighed, så informationsdelingen ikke udelukkende går gennem forældrene. Ifølge fagpersoner fra skoler og dagtilbud kan dette være med til at mindske risiko for misforståelser og sikre en mere sammenhængende håndtering, herunder bedre muligheder for vidensdeling på tværs og bedre støtte til familien. Blandt børne- og ungerådgivere genkender flere af dem dette dilemma, som ifølge dem taler ind i både lovgivning og ressourcer. De beskriver samtidig, at de bestræber sig på at give tilbagemelding til fagpersoner i skoler og dagtilbud inden for rammerne af lovgivningen.

En lignende problematik opstår i de tilfælde, hvor sager lukkes af myndighedsafdelingen. I et interview med pædagogiske ledere giver de udtryk for, at det kan være vanskeligt at vurdere, hvordan de efterfølgende skal forholde sig til en bekymring, når myndighed har haft samtaler med forældre og barn og vurderet, at sagen skal lukkes. Manglen på indsigt i begrundelsen for afgørelsen betyder, at frontpersonalet kan stå tilbage med en fortsat bekymring uden at vide, hvordan de skal handle på den.

Tilsvarende peger en pædagogisk leder på, at det kan udfordre samarbejdet med forældrene, hvis en underretning om psykisk vold ikke bliver "grebet":

Når de så finder ud af, at vi har lavet den, og den ikke bliver grebet som det, vi har sendt ud, så giver det ballade i forhold til samarbejdet med forældrene, og det er jeg ikke altid sikker på, er til barnets bedste. Nogle gange tænker jeg, det er bedst for barnet, at vi lader være, og så må vi prøve at hjælpe forældrene med at mentalisere sig på en anden måde, end de har gjort inden da. (Pædagogisk leder)

Som citatet illustrerer, peger den pædagogiske leder på, at der kan opstå udfordringer i samarbejdet med forældrene, når de bliver bekendt med en underretning, som ikke fører til yderligere støtte til familien. Ifølge lederen er sådanne situationer ikke nødvendigvis til barnets bedste, da samarbejdet med forældrene kan blive udfordret. Dette medfører, ifølge flere pædagogiske ledere, at de i nogle situationer overvejer andre handlemuligheder end en underretning i arbejdet med at støtte barnet og familien, fordi samarbejdet og relationen med forældrene ifølge alle interviewede fagpersoner kan være afgørende for, at forældrene tager imod hjælp.

På trods af et generelt velfungerende samarbejde med myndighedsafdelingen peger flere fagpersoner fra dagtilbuds- og skoleområdet således på, at begrænset videndeling kan skabe usikkerhed i samarbejdet med familien. Usikkerheden kan svække mulighederne for at støtte familien og koordinere indsatsen i hverdagen, ligesom det kan påvirke relationen til forældrene negativt.

4.2.2 Manglende forældresamarbejde begrænser fagpersoners handlemuligheder

I håndteringen af sager om psykisk vold og i beslutningen om det videre sagsforløb kan forældres manglende samarbejde udgøre en barriere. Selvom fagpersonerne kan identificere en bekymring og vurdere, at barnet eller familien har behov for støtte, kan deres handlemuligheder blive begrænset, hvis forældrene ikke ønsker at samarbejde eller afslår indsatser. Manglende samarbejde kan vanskeliggøre afdækningen af sagen og i nogle tilfælde medføre, at sager afsluttes, uden at bekymringen er tilstrækkeligt afklaret. Det kan betyde, at barnet eller familien ikke modtager den støtte, som vurderes nødvendig.

I fokusgrupperne med børne- og ungerådgiverne og skolelederne giver de udtryk for, at deres handlemuligheder bliver begrænset, når forældre afviser at samarbejde om at løse de udfordringer, der er i familien – med mindre der er tale om meget alvorlige sager, som aktiverer øjeblikkelig anbringelse af barnet. Det kan ifølge børne- og ungerådgivere, ledere fra myndighedsafdelinger og fagpersoner fra skoler og dagtilbud få den betydning, at sagen må lukkes. En børne- og ungerådgiver fortæller eksempelvis, at de i vedkommendes kommune inden for rammerne af lovgivningen kan handle på følgende måde:

Normalt er det sådan, hvis man lukker en sag i kommunen, så bliver den bare lukket. I de sager, hvor vi har en fornemmelse, men hvor vi ikke kan dokumentere noget, så vil vi helt sikkert gå tilbage og oplyse fagpersonerne [i skole og dagtilbud] om, at sagen er lukket, og samtidig minde dem om deres skærpede underretningspligt. Tit er det sådan, at nogen ikke underretter, fordi de tror, der er en sag inde i kommunen. Derfor gør vi os i nogle af de sager mere umage med at fortælle skolen, at sagen er

lukket igen. Så bliver der bygget en sag op, når en sag kommer ind x antal gange. Så får kommunen mandat til at gøre noget mere. (Børne- og ungerådgiver)

Som citatet også illustrerer, kan børne- og ungerådgiveren i nogle tilfælde sørge for at holde eksempelvis frontpersonalet orienteret om, hvad der sker i sagen, også i de tilfælde, hvor frontpersonalet ikke nødvendigvis informeres om, at en sag afsluttes. I den forbindelse opfordrer myndighedsafdelingen frontpersonalet til at underrette igen, hvis bekymringen fortsætter eller udvikler sig. På den måde kan der foretages en ny vurdering af barnets situation, hvis der senere opstår yderligere bekymringer eller kommer nye oplysninger i sagen. Ifølge flere af børne- og ungerådgiverne er det karakteristisk for sager om psykisk vold, at de over tid kan blive afsluttet og genåbnet flere gange. Dette hænger dels sammen med sagernes kompleksitet, hvor det kan være vanskeligt at vurdere bekymringens karakter og alvorsgrad, dels med manglende samarbejde fra forældrene, som kan begrænse mulighederne for at afdekke sagen tilstrækkeligt.

Ud over at forældrenes manglende samarbejde kan begrænse afdækningen og dermed progressionen i sagen, kan forældrene også afslå den støtte, som myndighedsafdelingen vurderer er nødvendig. Det udgør ifølge flere af børne- og ungerådgivere, lederne fra myndighedsafdelingerne, frontpersonale samt skole- og pædagogiske ledere en væsentlig barriere i arbejdet med sager om psykisk vold. Det kan betyde, at bekymringen fortsætter, uden at der sker ændringer i familiens situation. En børne- og ungerådgiver fortæller eksempelvis:

Vi skal tilbyde relevante indsatser, og forældrene kan sige ja eller nej. Det er i virkeligheden den største udfordring, vi står i, at man ikke kan pålægge forældrene mere støtte i forhold til de udfordringer, vi kan opleve, der er. (Børne- og ungerådgiver)

Flere børne- og ungerådgivere fortæller, at handlemulighederne som udgangspunkt er begrænsede i de tilfælde, hvor forældre afslår støtte eller samarbejde, og flere af dem efterspørger flere handlemuligheder i samarbejdet med forældrene, særligt i situationer, hvor forældre afslår støtte eller indsatser, som vurderes nødvendige. En børne- og ungerådgiver siger i den forbindelse:

Det der billede af, at hvis man kører for stærkt, så får man taget sit kørekort, men hvis man udsætter sit barn for psykisk vold, så kan man sige nej tak til hjælp. (Børne- og ungerådgiver)

Flere af børne- og ungerådgiverne giver udtryk for, at de ikke er tilhængere af sanktioner, da disse ofte vil ramme familier, som i forvejen befinder sig i udsatte positioner. På tværs af interviewene peger de i stedet på motivationsarbejde som en mere

hensigtsmæssig tilgang end sanktioner. Ifølge børne- og ungerådsgiverne kan motivationsarbejdet dog være særligt udfordrende i de tilfælde, hvor forældrene ikke selv anerkender bekymringen om psykisk vold, eller hvor samarbejdet mellem familien og eksempelvis skole eller myndighedsafdeling er præget af konflikt.

4.2.3 Børns og unges muligheder for at sætte ord på egne oplevelser

Inddragelse af børn og unge i sager om psykisk vold er en central, men kompleks del af sagsbehandlingen. Børnene og de unge kan være præget af skyld, skam og loyalitet over for deres forældre, hvilket kan udgøre en barriere, da det kan vanskeliggøre deres muligheder for at sætte ord på deres oplevelser i sagens afdækning. Samtidig foregår samtalerne ofte med fagpersoner, fx børne- og ungerådsgivere, fagpersoner fra børnehusene, sundhedsfagligt personale, politi m.m., som barnet ofte ikke kender på forhånd. Dette stiller særlige krav til, hvordan samtaler tilrettelægges, og hvordan der skabes et trygt rum, hvor barnet oplever at have mulighed for at give udtryk for sine oplevelser og perspektiver (Henze-Pedersen & Mikuta, 2024).

Børn og unge, der indgår i sager om psykisk vold, kan være præget af komplekse og forskellige følelsesmæssige reaktioner, samtidig med at de skal fortælle om personlige og private forhold om livet derhjemme (Henze-Pedersen & Mikuta, 2024). Flere af de interviewede fagpersoner, herunder børne- og ungerådsgivere, oplever, at børn reagerer forskelligt, når de bliver en del af en sag. Reaktionerne kan eksempelvis spænde fra angst til lettelse og er også afhængige af forældrenes erkendelse af udfordringerne og samarbejdsvillighed. Dertil peger fagpersonerne i børnehusene på, at børnene ofte oplever skyld og skam, som både kan handle om at skulle fortælle om forholdene derhjemme og om en oplevelse af ansvar for den situation, som både de selv og deres forældre befinder sig i. Disse følelsesmæssige dynamikker kan have betydning for, hvordan og i hvilken grad børnene indgår i samtaler og i sagsforløbet. På den baggrund arbejder fagpersonerne i børnehusene aktivt med at håndtere disse følelser i samtalerne med børnene:

Men med børnene er det selvfølgelig lidt noget andet også, fordi det her med skyld og skam, altså det eksisterer jo også med voksne. Men noget vi for nylig har talt om, det er fx, hvis det er en underretning, hvor barnet har sagt noget i skolen, altså bare det at sige, nu siger jeg lidt karikeret og firkantet: 'men du er her, fordi du har fortalt i skolen, at ...' Altså, det er jo allerede der at lægge meget ansvar over på det her barn, du har sagt sådan, og derfor er hele det her system rullet ud. Så har man ligesom det på skuldrene, men om man i stedet for kan sige, der er nogle voksne, der er blevet bekymret for ... små ting, der kan gøre en forskel, når man skal fremlægge det for barnet. (Fagperson i børnehus)

Desuden oplever flere fagpersoner, både børne- og ungerådgivere og i børnehuse, at børns loyalitet over for deres forældre kan medvirke til, at børnene undlader at fortælle om eller nedtone volden af frygt for, hvilke konsekvenser det kan have for både dem selv og deres forældre:

Jeg tror også, at den loyalitet, som børnene har til deres forældre, spiller en kæmpe rolle sammenholdt med skyld/skam, ofte står vi med sager, hvor børnene har italesat det her, men under en videoafhøring måske trækker i land eller gennem udredningsforløbet, fordi de oplever, at deres forældre er blevet kede af det eller bliver påvirket af det, og det giver børnene dårlig samvittighed. De vil gerne gøre mor og far glade igen, selvom det kan være voldsomt, det de har været udsat for, både fysisk og psykisk. Men det har en stor betydning for børnene efterfølgende. (Fagperson i børnehus)

Hvortil en anden fagperson fra børnehuse supplerer i forlængelse heraf:

Det spiller også ind, og det er lidt mere diffust, men trods alt er der mange af de familier, vi får henvist på fysisk og psykisk vold, hvor der i fredstiden er udmærket relationer mellem børn og forældre. Der er ikke sådan, at relationen nødvendigvis er brudt, det vil sige, at man beder jo børn om at sige noget, der er svært i forhold til de vigtigste voksne i deres liv. Og der kan være en oplevelse af, at det kan have voldsomme konsekvenser at sige noget, som de på en måde har lært at leve med. Så det er mere kompliceret, end at der er en voldspsykopat derhjemme, som vi skal have gafflet og sat i spjældet. Det er også voksne mennesker, som børnene er afhængige af følelsesmæssigt. Det komplicerer det ret meget. (Fagperson i børnehus)

Som citaterne fra fagpersonerne i børnehuse illustrerer, kan børnenes frygt for at såre deres forældre være en barriere, der kan komplicere udredningsforløbet, fordi børnene kan være tilbøjelige til at nedtone det, de har oplevet, i samtalerne med børnehuset. Samtidig peger fagpersonerne på, at børn ofte har komplekse relationer til deres forældre, særligt i de tilfælde, hvor relationen indebærer vold. Dette kan have betydning for børnenes forståelser og beskrivelser af forældrene, som kan være præget af meget ambivalente følelser.

Fagpersonerne fra børnehuse peger således på, at børn og unge kan være præget af skyld, skam og loyalitet over for deres forældre samt bekymringer for, hvilke konsekvenser det vil have for dem selv og deres forældre, hvis de fortæller åbent om deres oplevelser. Disse følelsesmæssige dynamikker kan udgøre en barriere i afdekningen af sagerne, fordi de kan gøre det vanskeligt for børn og unge at sætte ord på deres oplevelser.

4.3 Afrunding

Håndtering af psykisk vold er en proces, der sættes i gang, når der opstår mistanke om eller kendskab til, at et barn eller en ung er udsat for psykisk vold. Der er tale om en tværfaglig og tværsektoriel proces, hvor flere forskellige fagpersoner samarbejder om at afdække barnets situation og vurdere behovet for støtte. I denne proces peger fagpersonerne særligt på to væsentlige områder, der kan udgøre barrierer i håndteringen af psykisk vold mod børn og unge.

Det første område knytter sig til det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde. I relation til det tværfaglige samarbejde peger fagpersoner fra myndighedsafdelingerne på, at manglende tydeliggørelse af psykisk vold i underretninger kan udgøre en barriere i håndteringsprocessen. Ifølge fagpersonerne kan den manglende tydeliggørelse af psykisk vold, og at beskrivelserne kan være overordnede eller indirekte, betyde, at psykisk vold først identificeres i den senere afdækning, når der indhentes yderligere oplysninger og skabes et mere samlet billede af barnets situation.

I relation til det tværsektorielle samarbejde peger fagpersonerne fra myndighedsafdelingerne og børnehusene på, at samspillet mellem det strafferetlige og det socialfaglige spor kan skabe en strukturel barriere i håndteringen af sager om psykisk vold. Selvom de to systemer formelt er adskilt og bygger på forskellige formål, oplever fagpersonerne, at politiets strafferetlige vurdering i praksis kan få betydning for, hvordan psykisk vold både kategoriseres og forstås i det sociale system.

Det andet område knytter sig til samarbejdet med forældre og inddragelse af børn og unge. Den første barriere inden for dette område handler om oplevet begrænset vidensdeling mellem myndighed og frontpersonale. Ifølge frontpersonalet kan den manglende indsigt i sagens udvikling og den begrænsede vidensdeling mellem frontpersonale og myndighed skabe usikkerhed i samarbejdet omkring barnet og familien. Det kan udfordre frontpersonalets muligheder for at samarbejde med familien samt for at støtte og koordinere indsatsen i hverdagen.

Den anden barriere under temaet forældresamarbejde handler om, at manglende forældresamarbejde kan begrænse fagpersoner fra myndighedsafdelingernes handlemuligheder. Fagpersonerne oplever at kunne identificere en bekymring og vurdere, at barnet og familien har behov for støtte, men hvis forældrene ikke ønsker at samarbejde eller modtage støtte, begrænser det mulighederne for at handle på bekymringen.

Den sidste barriere knytter sig til inddragelse af børn og unge. Her oplever fagpersoner fra myndighedsafdelinger og børnehusene, at børns og unges muligheder for at sætte ord på egne oplevelser kan optræde som en barriere for afdækningen. Det skyldes, at børn kan være præget af skyld, skam, loyalitet og bekymringer for

konsekvenserne ved at fortælle om volden. Dette kan få konsekvenser for børnenes muligheder for at sætte ord på deres oplevelser og dermed vanskeliggøre afdækningen af barnets situation og vurderingen af barnets behov for støtte.

5 Konklusion

Psykisk vold mod børn og unge har de seneste år fået øget opmærksomhed (Ottosen et al., 2020). I 2019 blev psykisk vold kriminaliseret, men på trods heraf er psykisk vold fortsat underrepræsenteret i både politianmeldelser og domfældelser (Social- og Boligstyrelsen, 2024). Samtidig viser både nationale og internationale omfangsundersøgelser, at psykisk vold er en udbredt overgrebsform blandt børn og unge (Ottosen et al., 2020). Tal fra børnehusene peger også på en forskel mellem problemets omfang og de sager, der behandles, idet kun en mindre andel omhandler psykisk vold alene, mens de fleste vedrører fysisk vold eller en kombination af fysisk og psykisk vold (Social- og Boligstyrelsen, 2025).

Med afsæt heri har rapportens formål været at identificere, hvilke barrierer fagpersoner på dagtilbuds- og skoleområdet, myndighedsområdet og børnehusene oplever i forbindelse med opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge.

Undersøgelsen peger samlet på, at fagpersoner møder en række barrierer, som kan gøre det vanskeligt at identificere, afgrænse og håndtere psykisk vold i praksis. Barriererne kan medvirke til, at psykisk vold opdages senere i sagsforløbet, håndteres mindre entydigt end andre voldsformer og i nogle tilfælde slet ikke identificeres som psykisk vold.

På tværs af rapportens tre analysekapitler – om definition, opsporing og håndtering – træder følgende forhold særligt frem.

5.1 Psykisk vold er vanskelig at omsætte fra definition til opsporing i praksis

På tværs af faggrupperne peger undersøgelsen på, at flere af barriererne knytter sig til omsætningen af definitionen af psykisk vold til det daglige arbejde i praksis. Selvom fagpersonerne overordnet oplever, at definitionen rummer relevante beskrivelser af psykisk vold, kan den være vanskelig at omsætte til konkrete observationer og vurderinger i det daglige arbejde. Det hænger sammen med, at psykisk vold ofte kommer til udtryk gennem subtile, diffuse og relationelle tegn, som kræver faglig fortolkning og må ses i sammenhæng over tid.

Samtidig peger undersøgelsen på, at forskellige ansvarsområder, faglige perspektiver og manglen på et fælles sprog kan skabe variation i forståelsen af, hvornår der er tale om psykisk vold. Dette kan betyde, at psykisk vold ikke tydeliggøres i

underretninger eller identificeres som den centrale problematik før senere i sagsforløbet, hvilket kan vanskeliggøre den tidlige opsporing og den videre håndtering.

5.2 Opsporing af psykisk vold afhænger af, at mønstre bliver synlige over tid

Et andet gennemgående fund, som knytter sig til flere af barriererne, er, at psykisk vold sjældent identificeres på baggrund af enkeltstående hændelser. Da psykisk vold er defineret som et gentaget mønster af handlinger, forudsætter opsporingen, at fagpersoner – særligt på dagtilbuds- og skoleområdet – over tid kan sammenholde observationer, udsagn og relationelle dynamikker til et mønster, der giver anledning til bekymring eller mistanke om psykisk vold. Dermed adskiller opsporingen af psykisk vold sig fra andre overgrebsformer, hvor en enkelt hændelse i højere grad kan være tilstrækkelig til, at der underrettes.

Undersøgelsen viser samtidig, at denne mønstergenkendelse ofte udvikles på tværs af fagpersoner og organisatoriske sammenhænge – eksempelvis i samarbejdet mellem en daginstitution eller en skole og den kommunale myndighedsafdeling på børne- og ungeområdet. Viden om barnet opbygges således gradvist gennem observationer i dagtilbud og skoler, oplysninger i myndighedsafdelingen og den efterfølgende sagsbehandling, hvor nye informationer kan bidrage til, at en tidligere bekymring først senere forstås som psykisk vold. Den tidlige karakter af opsporingen kan derfor medføre, at psykisk vold først identificeres, i takt med at oplysninger samles og fortolkes på tværs af fagpersoner, samarbejdspartnere og sektorer.

5.3 Opsporing og håndtering af psykisk vold er afhængig af samspillet mellem aktører

Et tredje forhold, der går på tværs af analysen, er, at opsporing og håndtering af psykisk vold er afhængig af samspil mellem flere aktører på tværs af det samlede system – fra fagpersoner i dagtilbud og skoler, der har den daglige kontakt med børn, unge og forældre, til myndighedsområdet, politi og børnehusene, hvor sagerne samles, vurderes og behandles.

Undersøgelsen peger på, at udfordringer kan opstå i disse samspil og overgange. I mødet mellem fagpersoner og forældre kan hensynet til relationen få betydning for, hvordan og hvornår bekymringer om psykisk vold formuleres og underrettes, hvilket

kan få betydning for, om og hvornår bekymringen omsættes til handling. Samtidig kan begrænset tilbageførsel af viden fra myndighed til frontpersonale skabe usikkerhed om, hvordan samarbejdsrelationen til forældrene skal håndteres i det videre forløb, særligt når bekymringer er blevet formuleret gennem en underretning.

Analysen peger også på, at opsporing og håndtering er afhængig af, at viden om barnet bevæger sig mellem aktører og organisatoriske niveauer. Forskelle i adgang til information og i mulighederne for at observere barnet betyder, at viden gradvist opbygges og nogle gange først bliver til et samlet billede, når oplysninger deles og sammenstilles på tværs af frontpersonale, myndighed og børnehuse. Derudover peger undersøgelsen på, at politiets vurdering af sagen i nogle tilfælde kan få betydning for, hvordan sagen kategoriseres og forstås i det videre forløb. Når viden om barnets situation formidles og omsættes i disse overgange, kan begrænset, uklar eller forsinket vidensdeling skabe usikkerhed i samarbejdet og svække sammenhængen i indsatsen omkring barnet og familien.

5.4 Børns muligheder for at forstå og fortælle om volden har betydning for hele opsporings- og håndteringsforløbet

Børns og unges muligheder for at forstå og fortælle om psykisk vold har betydning for hele opsporings- og håndteringsprocessen. Psykisk vold kan fremstå som en diffus overgrebsform, og børn kan have vanskeligt ved at sætte ord på eller beskrive et gentaget mønster. De kan mangle et sprog for de nedgørende, afvisende eller kontrollerende handlinger, som de udsættes for, og dermed genkender de ikke volden som noget forkert. Samtidig kan sådanne erfaringer over tid fremstå normaliserede i deres forståelse, ligesom børn og unge kan være bekymrede for konsekvenserne af at fortælle om deres oplevelser.

Disse forhold betyder, at børn og unge både i opsporings- og håndteringsfasen kan have vanskeligt ved at formidle deres oplevelser. En tidligere undersøgelse peger på, at børn og unge ofte gennemgår en gradvis erkendelsesproces, hvor forståelsen af det, der foregår i familien, udvikles over tid (Henze-Pedersen & Mikuta, 2024). Når der er tale om psykisk vold – en overgrebsform, der først i de senere år har fået øget opmærksomhed – kan det derfor være særligt vanskeligt at identificere og sætte ord på oplevelserne. Det kan have betydning for afdækningen af sagerne i både opsporings- og håndteringsfasen.

5.5 Barriererne hænger sammen og kan forstærke hinanden

De barrierer, som er identificeret i denne rapport, står ikke alene, men er forbundne og kan forstærke hinanden gennem opsporings- og håndteringsprocessen fra den første bekymring til den tværfaglige og tværsektorielle håndtering af sager om psykisk vold.

Samlet peger analysen således på, at usikkerhed i forståelsen af psykisk vold og vanskeligheder ved at omsætte begrebet til praksis, kravet om at identificere gentagne mønstre over tid samt udfordringer i videndeling og samarbejde på tværs af aktører tilsammen kan gøre opsporing og håndtering af psykisk vold særligt kompleks i praksis.

> Dokumentation

6 Metode

Rapporten bygger på 9 fokusgruppeinterviews og 2 enkeltinterviews med fagpersoner, som arbejder med opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge. Formålet med fokusgrupperne og interviewene har været at afdække fagpersoners oplevelser og erfaringer med barrierer for at opspore og håndtere psykisk vold mod børn og unge.

Dette afsnit beskriver rekruttering, data og det metodiske grundlag.

6.1 Rekruttering og interviewdeltagere

Formålet med undersøgelsen har været at afdække barrierer for opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge. Derfor har vi rekrutteret fagpersoner med forskelligt erfaringsgrundlag inden for området:

- Frontpersonale i dagtilbud og skoler (pædagoger og pædagogiske ledere samt skolelærere og skoleledere)
- Kommunale myndighedsafdelinger (børne- og ungerådgivere og ledere)
- Medarbejdere i Børnehusene

Vi har anvendt en kombination af rekrutteringsstrategier. Nogle interviewpersoner er rekrutteret via eget netværk, mens andre er rekrutteret gennem en form for snegboldmetode, hvor allerede deltagende fagpersoner har peget på og formidlet kontakt til kolleger og fagbekendte fra andre kommuner. Eksempelvis har vi i én kommune både interviewet skolelærere og skoleledere.

Derudover har vi taget kontakt til udvalgte kommuner, hvor der ikke på forhånd var en eksisterende indgang. I disse tilfælde har vi kontaktet dagtilbud, skoler og socialforvaltninger og anmodet dem om at videreformidle invitationen til relevante medarbejdere og ledere.

Vi har bestræbt os på at sikre en geografisk spredning i rekrutteringen. Det har vi fx gjort ved at planlægge fokusgrupperne, så undersøgelsen geografisk dækker Danmark bredt med fokusgrupper i Jylland og på Sjælland, Fyn og Lolland-Falster, og med både land- og byområder repræsenteret. Enkeltinterviewene med ledere fra to myndighedsafdelinger er foretaget med ledere fra hhv. Region Syddanmark og Region Hovedstaden. Desuden har vi både inddraget børne- og ungerådgivere fra kommuner med relativt få og relativt mange børnesager. Dermed repræsenterer

fokusgruppedeltagerne et bredt udsnit af de erfaringer, der kendetegner fagpersoner på tværs af danske dagtilbud, skoler og kommuner.

I alt er der gennemført 9 fokusgruppeinterviews og 2 enkeltinterviews:

- 1 fokusgruppe med børnehavepædagoger
- 1 fokusgruppe med skolelærere
- 2 fokusgrupper med kommunale børne- og ungerådgivere
- 2 fokusgrupper med ledere fra daginstitutionsområdet
- 2 fokusgrupper med skoleledere
- 2 enkeltinterviews med ledere fra myndighedsområdet
- 1 fokusgruppe med fagpersoner fra de danske børnehuse.

Deltagernes faglige baggrunde er udvalgt "analytisk selektivt" til at kunne belyse barrierer for opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge ud fra et praksisperspektiv (Halkier, 2016, s. 29).

Da opsporing foregår i professionel praksis, omfatter udvalget fagpersoner med erfaring i opsporing af psykisk vold, hvis perspektiver er centrale for at identificere de faglige og strukturelle barrierer, der knytter sig til problemstillingen.

Vi inddrager frontpersonale fra dagtilbud og skoler, fordi de gennem deres daglige arbejde og tætte kontakt med børn og unge har et særligt ansvar for at identificere tegn på mistrivsel, herunder psykisk vold. Derudover inddrager vi ledere fra dagtilbud og skoler, fordi de har det ledelsesmæssige ansvar for det fagprofessionelle personale og bliver inddraget i forbindelse med bekymringer og underretninger. Desuden inddrager vi børne- og ungerådgivere fra forskellige kommuners myndighedsafdelinger, fordi de i kraft af deres funktion modtager og behandler underretninger om vold mod børn og unge. Endvidere inddrager vi fagpersoner fra de fem regionale danske børnehuse, som har en koordinerende rolle i det tværfaglige samarbejde omkring barnets sag.

Fokusgrupperne havde en varighed mellem 60-100 minutter og bestod af 2-6 deltagere. Der blev foretaget to enkeltinterviews af 45 minutters varighed med ledere på myndighedsområdet.

Samtlige fokusgrupper blev afholdt af to medarbejdere fra VIVE, som modererede samtalen. Fokusgrupperne med ansatte i dagtilbud og på skoler blev afholdt fysisk, og fokusgrupper med ansatte på myndighedsområdet og i børnehuse blev afholdt online. Fokusgrupperne er optaget på lyd, refereret i hånden og behandlet i det automatiske AI-transskriberingsprogram, Dictus AutoScribe.

6.2 Fokusgruppemetoden

Vi har anvendt fokusgrupper som metode, fordi den har givet os mulighed for at indsamle praksisnær viden om, hvordan fagpersoner oplever barrierer i arbejdet med at opspore og håndtere psykisk vold mod børn og unge. Mange af de barrierer, som fagpersonerne møder, er knyttet til rutinemæssige arbejdsgange, faglige vurderinger og sociale normer, som ofte fungerer som tavs viden i den daglige praksis. Gennem samtale i fokusgrupper er deltagerne blevet opfordret til at gøre denne viden explicit, udfordre hinandens forståelser og synliggøre antagelser, der ellers tages for givet (Halkier, 2016, s. 10-11). Desuden har fokusgrupper været velegnede til at afdække, hvordan fagpersonerne forhandler og afklarar forskellige forståelser i deres arbejde, fx i forhold til, hvordan de definerer psykisk vold, og hvordan de træffer faglige vurderinger i opsporingssager (Halkier, 2016, s. 10). Således har fokusgrupperne synliggjort de udfordringer, som præger det daglige opsporing- og håndteringsarbejde, og bidraget til en nuanceret forståelse af, hvilke barrierer fagpersonerne møder, når de skal opspore og håndtere psykisk vold mod børn og unge.

6.3 Sammensætning af fokusgrupper

Fokusgrupperne er homogent segmenteret ud fra deltagernes faglighed, så eksempelvis folkeskolelærere er samlet i én gruppe, børne- og ungerådgivere i en anden og ansatte i børnehusene i en tredje. Dette har været en fordel, fordi deltagerne i højere grad har kunnet relatere til hinandens synspunkter, når de har haft et fælles erfaringsgrundlag (Halkier, 2016, s. 31). Desuden er de praksisrelaterede udfordringer i forbindelse med at opspore og håndtere psykisk vold forskellige på tværs af fagprofessioner, og derfor har det været brugbart, at deltagerne kunne tale ind i hinandens erfaringer. Medarbejdere og deres ledere har desuden været placeret i separate fokusgrupper, hvilket metodelitteraturen også anbefaler i organisatoriske sammenhænge. Når deltagerne ikke har samme rolle i organisationen, risikerer man, at der opstår negativ social kontrol, hvormed den sociale interaktion bliver mindre åben, fordi deltagerne eventuelt frygter fremtidige konsekvenser af deres udtalelser (Halkier, 2016, s. 31).

Deltagerne har haft mulighed for at deltage i en fokusgruppe sammen med deres kollegaer eller, hvis dette ikke var muligt, i en gruppe med personer, de ikke kendte, men som havde samme faglighed og stillingstype. Begge tilgange har fordele og ulemper. Når deltagerne kender hinanden, øger det sandsynligheden for, at samtalen afspejler typiske interaktioner fra deres daglige praksis, hvilket giver indblik i konkrete eksempler på diskussioner omkring udfordringer i arbejdet med opsporing og håndtering af psykisk vold (Halkier, 2016, s. 33). I de tilfælde, hvor deltagerne ikke

kender hinanden, er fokusgrupperne dog fortsat homogene på det væsentlige parameter, faglighed og stillingstype (Halkier, 2016, s. 31). Samtidig har sammensætningen af deltagere, der ikke kender hinanden, givet mulighed for at belyse variationer mellem kommuner med hensyn til praksisser og barrierer i opsporingsarbejdet.

6.4 Fokusgruppernes forløb og indhold

Fokusgrupperne er afholdt fysisk (6) eller online (3), mens enkeltinterviewene blev afholdt hhv. online og telefonisk. I fokusgrupperne blev deltagerne bedt om at forholde sig til både tværgående problemstillinger på tværs af fagområder og til mere fagspecifikke udfordringer knyttet til deres konkrete praksis.

Alle fokusgrupper blev indledt med en drøftelse af Social- og Boligstyrelsens (se afsnit 1.3) definition af psykisk vold. Formålet var at afdække, hvordan fagpersoner forstår og anvender begrebet i deres daglige arbejde, da denne forståelse har betydning for både opsporing og håndtering.

Herefter blev deltagerne bedt om at forholde sig til barrierer for opsporing og håndtering af psykisk vold mod børn og unge. Barriererne blev tematiseret omkring bl.a. viden, børns adfærd samt samarbejdsflader og strukturelle forhold (se Boks 6.1).

Temaerne blev tilpasset de enkelte fokusgruppers faglige og institutionelle kontekst og varierede derfor på tværs af grupperne, idet udfordringer og barrierer tager sig forskelligt ud afhængigt af faggruppe og rolle i arbejdet med opsporing og håndtering. Samtidig blev deltagerne opfordret til at bringe egne erfaringer og relevante problemstillinger i spil.

Denne tilgang gjorde det muligt løbende at kvalificere temaerne på tværs af fokusgrupperne, således at perspektiver fra eksempelvis frontpersonale i dagtilbud og skoler kunne inddrages i efterfølgende fokusgrupper med ledere, børne- og ungerådgivere og børnehusene.

Definition af psykisk vold

Dette tema belyste, hvad fagpersonerne særligt hæftede sig ved i definitionen, om de oplevede, at noget manglede, samt hvilke barrierer definitionen potentielt kunne indebære i deres arbejde.

Barrierer relateret til viden

Dette tema belyste, hvilken viden fagpersonerne trækker på i arbejdet med sager, hvor der er mistanke om psykisk vold. I interviewene med frontpersonale spurgte vi fx ind til, hvordan de trækker grænser mellem psykisk vold og opdragelse, og hvornår de oplever tvivl. I interviewene med børne- og ungerådgivere og fagpersoner fra børnehusene spurgte vi bl.a. ind til, hvordan en sag typisk forløber, hvilken viden der er central i arbejdet, samt eksempler på sager, hvor de har været i tvivl.

Barrierer relateret til børns adfærd

Dette tema belyste, hvilke barrierer for opsporing og håndtering af psykisk vold, som kan være relateret til børns adfærd, handlemåder og mulighedsrum. Herunder fokus på, hvordan børn og unge forstår psykisk vold, hvordan de reagerer på at indgå i et forløb hos myndighed og i børnehusene, samt den skyld, skam og frygt for konsekvenser, som børn kan opleve.

Barrierer relateret til samarbejdsflader og strukturelle forhold

Dette tema belyste barrierer i det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde. I interviewene spurgte vi ind til, hvordan fagpersonerne samarbejder med forskellige aktører i en sag, herunder barnet, forældrene, frontpersonale, myndighedsafdelingen, børnehusene, politiet m.m. Fokus var på, hvilke barrierer der kan opstå i samarbejdet med de forskellige aktører samt i organiseringen af samarbejdet, og hvilken betydning disse har for opsporing og håndtering af psykisk vold.

I fokusgrupperne med frontpersonale og med ledere i daginstitutioner og skoler blev deltagerne desuden præsenteret for en case på psykisk vold mod børn (hhv. 'Frida, 4 år' og 'William, 12 år'), som var konstrueret på baggrund af eksisterende viden på området (jf. www.barndomudenvold.dk). Formålet med casen var at få indblik i de forskellige faggruppers opfattelser af psykisk vold samt deres holdninger til

og erfaringer med praksisnære barrierer for opsporing og håndtering. Cases er vel-egnede i denne sammenhæng, fordi de giver en konkret kontekst, som deltagerne kan diskutere ud fra. Deltagernes udtalelser blev mere konkrete frem for at basere sig på abstrakte overvejelser (Ejrnæs & Monrad, 2012, s. 29). Vi har udarbejdet 2 cases; en til ansatte og ledere i daginstitutioner og en til ansatte og ledere i skoler (se Bilag 1). Casene indeholder beskrivelser af et barn, der viser tegn på mistrivsel, og som kan vække en mistanke om psykisk vold. På den baggrund skulle deltagerne diskutere, hvordan man som fagperson ville reagere på de enkelte cases, og hvad der kunne ligge til grund for, at man undlod at reagere.

Litteratur

Christoffersen, M. (2021). Opsporing af psykisk vold mod børn. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 58(3), 73-85.

Ejrnæs, M. & Monrad, M. (2012). *Vignetmetoden. Sociologisk metode og redskab til faglig udvikling*. Akademisk Forlag.

Halkier, B. (2016). *Fokusgrupper*. Samfundslitteratur.

Hart S., Brassard M.R., Baker A.J.L. & Chiel Z.A. (2018). Psychological Maltreatment of Children, 145-163. Conte J. R. & Klika, J.B. (red.) *The APSAC Handbook on Child Maltreatment*. London. Sage Publications.

Henze-Pedersen, S. & Mikuta, M.I. (2024). *Børn og unges erfaringer med at fortælle om vold og seksuelle overgreb*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Henze-Pedersen, S. & Mikuta, M.I. (2025). At beskrive det ubeskrivelige: Børn og unges erfaringer med at give udtryk for fysisk og psykisk vold. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, (1), 38-52.

Justitsministeriet, (2025). Bekendtgørelse af straffeloven [Straffeloven], LBK nr 1294 af 07/11/2025.

Keller, K.A., Olesen, A.G. & Haugland, K. (2024). *Psykisk vold: Retspraksis fem år efter kriminaliseringen*. Lev uden vold.

Korsgaard, S. (red.) (2024). *Psykisk vold i hjemmet: En analyse børn og unges erfaringer med psykisk vold og det at være vidne til vold mellem voksne*. Børns Vilkår.

Korsgaard, S. (red.) (2025). *Vold mod børn i Danmark: Omfang af fysisk og psykisk vold mod børn i 8. klasse*. Børns Vilkår.

Larsen, K.S., Mikuta, M.I. & Nøhr, K. (2025). *Indsatser mod vold mod børn – en vidensopsamling*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

LOKK (2020). *Årsstatistik 2019: Kvinder og børn på krisecenter*. Landsorganisation af Kvindekrisecentre.

- Morrison, S.E., Bruce, C. & Wilson, S. (2018). Children's Disclosure of Sexual Abuse: A Systematic Review of Qualitative Research Exploring Barriers and Facilitators. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(2), 176-194.
- Ottosen, M.H., Frederiksen, S. & Henze-Pedersen, S. (2020). *Psykisk vold mod børn i hjemmet. Et vidensgrundlag*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Ottosen, M.H. & Henze-Pedersen, S. (2021). *Fysisk vold og seksuelle overgreb mod børn: En vidensopsamling*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Schmidt, L.S.K., Krab, J. & Jørgensen, C. (2022). *Muligheder og barrierer i samarbejde om børn – når kontakt mellem professionelle og forældre er svært*. Professionshøjskolen Absalon.
- Social- og Boligstyrelsen (2025). *Årsstatistik om de danske børnehuse 2024*. Social- og Boligstyrelsen.
- Social- og Boligstyrelsen (2025). *Kommunale beredskaber til forebyggelse, opsporing og håndtering af overgreb mod børn og unge – En guide til kommuner*. Social- og Boligstyrelsen.
- Socialministeriet (2026). Bekendtgørelse af Barnets lov [Barnets lov], LBK nr. 642 af 01/07/2026.
- Socialstyrelsen (2020). *Kommunale beredskaber til forebyggelse, opsporing og håndtering af overgreb mod børn og unge – En guide til kommuner*. Socialstyrelsen.
- Thulin, J., Kjellgren, C. & Nilsson, D. (2020). Children's Disclosure of Physical Abuse - The Process of Disclosing and the Responses from Social Welfare Workers. *Child Care in Practice*, 26(3), 285-299.

Bilag 1 Handout og cases

Handout: Definition på 'psykisk vold'

Psykisk vold i nære relationer er et mønster af gentagne handlinger eller hændelser, hvori forælderen eller den primære omsorgsgiver formidler til barnet, at det fx er værdiløst, mislykket, utilstrækkeligt, uelsket eller uønsket. Psykisk vold kan komme til udtryk gennem verbale og ikke-verbale handlinger, der afviser og nedgør barnet; der udnytter og opfordrer til asocial adfærd; der truer og skræmmer det; eller ved at isolere barnet, så det frarøves muligheden for at få sit behov for samspil med andre opfyldt. Den psykiske vold kan være begået af personer i barnets hjem eller af fagpersoner eller frivillige, i hvis varetægt barnet befinder sig. Psykisk vold er ødelæggende for eller forhindrer udviklingen af et positivt selvbillede hos barnet og bringer dets udvikling og sundhed i fare.

Case til ansatte og ledere i daginstitutioner

Frida, 4 år

1. del

For en måned siden er Frida startet i din børnehave.

En kollega spørger dig til råds, da hun har bemærket, at Fridas humør skifter meget fra dag til dag. Nogle dage er Frida meget stille og vil helst vil sidde for sig selv. Andre dage er Frida fuld af energi, overaktiv og støjende.

Fridas forældre er skilt, og de skiftes til at hente hende, men henter hende aldrig sammen.

Din kollega har lagt mærke til, at Frida er snakkesaglig og livlig, når hun er sammen med sin far, men stille og tilbageholdende, når hun er sammen med sin mor.

2. del

Når du vender Fridas trivsel med en af de andre pædagoger, minder det ham om en episode, som han overværede, hvor Frida blev hentet af sin mor.

Den dag var Frida kommet til at tisse i bukserne.

Da Frida fortalte det til sin mor, sukkede moren og sagde: "Du er da også uduelig – hvorfor kan du ikke være mere som din søster." Da moren opdagede, at din kollega overhørte episoden, skiftede hun hurtigt tonefald og begyndte i stedet at spørge ind til Fridas dag.

Til skoleledere

William 12 år

Del 1

En af skolens lærere, Maria, kommer til dig som skoleleder, fordi hun er bekymret for en elev i 5.C, der hedder William. Maria fortæller, at hun har været klasselærer for William i lidt over 2 år, og at hun den seneste tid har lagt mærke til nogle ændringer hos ham. Han sidder tit alene i frikvartererne og deltager sjældent i de lege, de andre børn har gang i. Han er også begyndt at deltage mindre i timerne.

Maria fortæller, at hun flere gange har overhørt William sige nej, når hans bedste ven har spurgt, om de skulle lave en legeaftale. Hun lagde mærke til, at William hver gang virkede lidt presset og utilpas, når han svarede.

Hun fortæller også, at Williams forældre er skilt, og at de aldrig deltager sammen i skole-hjem-samtaler. Maria oplever, at William er åben og snakkende, når hans mor er med, men stille og tilbageholdende, når hans far deltager.

Del 2

Ved den seneste skole-hjem-samtale, som Maria havde med William og hans far, forsøgte hun at udtrykke sin bekymring for Williams trivsel. Da hun gjorde det, fornemmede hun, at William blev utilpas i situationen. Williams far svarede: "Ja, han er jo sådan et barn, der ikke har så meget at sige", og drejede hurtigt samtalen i en anden retning.

Til skolelærere

William, 12 år

Del 1

William går i 5.C, og du har været hans klasselærer i 2 år.

Du har lagt mærke til, at William er begyndt sidde for sig selv i frikvartererne. Han deltager sjældent i de lege, som klassekammeraterne leger. William er også begyndt at deltage mindre i timerne.

Et par gange har du overhørt, at William ikke ville have sin bedste ven fra klassen med hjem til en legeaftale, og at William virkede lidt stresset, da han afviste vennen.

Williams forældre er skilt. De deltager aldrig sammen til skole-hjem-samtaler. Når du snakker med William og hans mor, er William snakkesaglig, og når du snakker med William og hans far, tier William stille.

Del 2

Til den seneste skole-hjem-samtale med William og hans far fortæller du, at du er bekymret for Williams trivsel. Du fornemmer, at William bliver utilpas i situationen, og hans far svarer, at "ja, han er jo sådan et barn, der ikke har så meget at sige", og drejer samtalen i en anden retning.

Deklaration om brug af AI

I arbejdet med at gøre rapporten webtilgængelig er der anvendt ChatGPT til udarbejdelse af alternative tekster til figurer og billeder, så indholdet via skærmlæsere er tilgængeligt for mennesker med synshandicap.

